

IP

2016 | 08

20 jaar! vakblad voor
informatieprofessionals

01

Chinese superapp

WeChat

02

Schetsboek
Archiefatelier

**Digitale
onderzoek-
omgeving**

03

Dat zoeken we op

Medium

04

Extra:

**Vooruitblik
KNVI
Jaarcongres**

Hybride
bibliotheek

**Hoge
Raad**

DE PARTNER VOOR UW TOTALE INFORMATIEBEHEER

U kunt ons inschakelen voor:

COACHING & TRAININGEN

Verzorgen van diverse trainingen zoals zaakgericht werken, selectie en vernietiging en digitaal documentenbeheer. Al onze trainingen worden verzorgd in kleine groepen en bij voorkeur incompany. Alleen dan haalt u optimaal rendement uit de opgedane kennis.

ARCHIEFBEWERKINGEN

Uitvoering van saneringsopdrachten voor al uw archieven: van het saneren van een bouwvergunningenbestand door een juniormedewerker tot het vervaardigen van een archiefinventaris door één van onze seniormedewerkers.

ADVISERING

(Project) begeleiding bij zaakgericht werken/of het inrichten van uw DMS of zaaksysteem. Begeleiden van organisaties bij het opstellen van een handboek vervanging of bij verbetertrajecten, het toetsen van uw informatiehuishouding, quick scans, etc.

INTERIM-MANAGEMENT

Tijdelijk leiding geven aan uw team dat belast is met postintake en (digitale) archivering.

ASSISTENTIE

Dagelijkse assistentie op de werkvloer: (digitale) archiefwerkzaamheden en postintake, zowel zaak- als documentgericht. Onze medewerkers zijn bekend met alle gangbare document management- en zaaksystemen.

WIE ZIJN WIJ

DOXsupport is een landelijk werkende organisatie, die zich bezig houdt met dienstverlening op het gebied van informatiebeheer. Onze klantenkring bevindt zich voornamelijk binnen de overheid, alsmede non-profit organisaties.

CONTACT

DOXsupport

Postbus 2097 • 7801 CB Emmen

T: 0591 51 27 86 • E: info@doxsupport.nl

W: www.doxsupport.nl

2016 08

In het nieuwe
gebouw van
de Hoge
Raad vind
je de
bibliotheek
op een heel centrale plek;
lees verder op pagina 14

REDACTIONEEL

08 Vincent Janssen Superapp WeChat

De Chinese app WeChat biedt functionaliteiten vergelijkbaar met die van bijvoorbeeld Facebook, Twitter en Maps. Ook is-ie geschikt voor het maken van ziekenhuisafspraken en het zoeken van boeken in de bibliotheek. Ideaal, zo'n superapp. Of toch niet?

Toekomst

Het is misschien wel de meest complete app van dit moment: WeChat. Deze app van Chinese makelij dient als vervanger voor bekende namen als Facebook, Twitter, WhatsApp en ga zomaar door. Je kunt er bijvoorbeeld ook boetes en belastingen mee betalen en boeken zoeken in de bibliotheek. Alleen China kent al 800 miljoen actieve gebruikers, maar die betalen wel de hoofdprijs, schrijft Vincent Janssen in dit nummer. De Chinese overheid kijkt namelijk vrolijk mee. Komen er ook zulke superapps in het Westen? De toekomst zal het uitwijzen.

En over de toekomst gesproken. In dit nummer ook aandacht voor de bibliotheek van de Hoge Raad in Den Haag. In een interview vertelt Theo van Bergen hoe zijn bibliotheek een steeds meer hybride karakter krijgt. Wie deze IP 180 graden draait, treft een uitgebreide vooruitblik op het KNVI Jaarcongres aan. IP interviewde verschillende professionals die op 10 november in Nieuwegein zullen spreken. Uiteenlopende onderwerpen komen langs: gepersonaliseerde brieven bij Blendle, systematische zoeken bij Erasmus MC, augmented reality kunst, agile archiveren, computer Watson en het visualiseren van bibliotheekgegevens. En tot slot: generatie Y. In een interview vertelt Marieke Grondstra dat jongere generaties als Y weliswaar de energie meebrengen om veranderingen op gang te brengen, maar dat juist de samenwerking tussen verschillende generaties de toekomst heeft. <

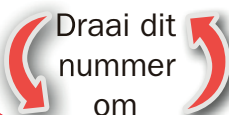

14 Ronald de Nijs Interview met Theo van Bergen

Sinds twee jaar werkt Theo van Bergen als bibliotheekmanager bij de Hoge Raad in Den Haag. Een interview over online zichtbaarheid, kansen en een nieuwe rol van de bibliotheek.

Extra

19 pagina's
met vooruitblik
KNVI Jaarcongres

Draai dit
nummer
om

Daniël de Vette
redactie@informatieprofessional.nl

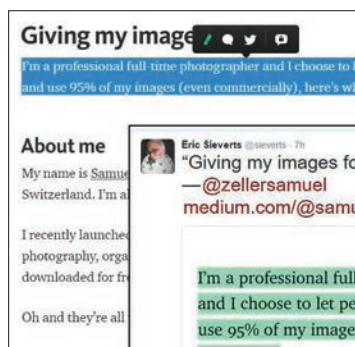
PS Nog meer toekomstperspectieven lees je in de IP-trendspecial (nr. 9) die in december verschijnt.

18

Evelien de Jonge

Nieuw 'schetsboek' behandelt digitale onderzoekomgeving en dienstverlening

Archiefstudenten, docenten en professionals onderzochten de 'digitale onderzoekomgevingen' en de daarbij behorende dienstverlening van archiefinstellingen. Hun bevindingen zijn vastgelegd in een nieuw 'schetsboek'.

22

Eric Sieverts

Dat zoeken we op: Medium

Medium is een *social journalism platform*. Bijzonder eraan is dat iedereen zijn stukken daar kan publiceren, maar dat ook iemand als Obama dat regelmatig doet. Eric Sieverts kijkt hoe zoeken daar gaat.

COLOFON

IP is samen met InformatieProfessional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (20ste jaargang) van Uitgeverij IP, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

redactie

Maarten Brinkerink, Wilbert Helmus, Frank Huysmans, Dafne Jansen, Vincent Janssen, Alice de Jong, Evelien de Jonge, Andrea Langendoen, Leen Liefsoens, Edwin Mijsbergen, Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Matthijs van Otegem, Eric Sieverts en Daniël de Vette.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl, Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Geert-Jan van Bussel, Peter Doorn en Raymond Snijders. Omslagbeeld: KAAAN Architecten

abonnementen

Voor abonnementsprijzen en andere informatie zie InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Rajin Roopram, e-mail rajin.roopram@kbenp.nl, tel. 06-15201724.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

RUBRIEKEN

06 **Nieuws**

13 **Wisselcolumn** Peter Doorn

19 **Column** Geert-Jan van Bussel

20 **Juridische kwesties** Illegale tekst- en datamining

21 **IPlingo** Bingewatchen

21 **Expositie** Ed van der Elsen

23 **Werkrituelen** Veerle Ultee

24 **Column** Frank Huysmans

Het volgende nummer van IP is gewijd aan trends in het informatievak en verschijnt begin december.

Bijdragen voor dit nummer zijn welkom tot 21 november.

Chanel showde zijn voorjaarscollectie 2017 in een opmerkelijk decor. Lees verder op pagina 6

GO opleidingen

Cursusagenda november 2016

11/11 INFORMATIEADVISEUR

11/11 ADVIESVAARDIGHEDEN

16/11 FUNCTIONEEL APPLICATIEBEHEERDER **GAAT ZEKER DOOR**

16/11 COÖRDINEREN VAN VRIJWILLIGERS

18/11 WERKEN MET OPEN DATA

21/11 JEUGDBIBLIOTHEEKWERK

23/11 KLANTGERICHT COMMUNICEREN **GAAT ZEKER DOOR**

23/11 MEDEWERKER RECORDSMANAGEMENT **GAAT ZEKER DOOR**

25/11 INTRODUCTIE SHAREPOINT

28/11 INFOGRAPHICS MAKEN

28/11 INFORMATIEDIENSTVERLENING EN ICT

01/12 INTRODUCTIE BIG DATA

01/12 MARKETING VAN INFORMATIEDIENSTEN **GAAT ZEKER DOOR**

01/12 WET- EN REGELGEVING **GAAT ZEKER DOOR**

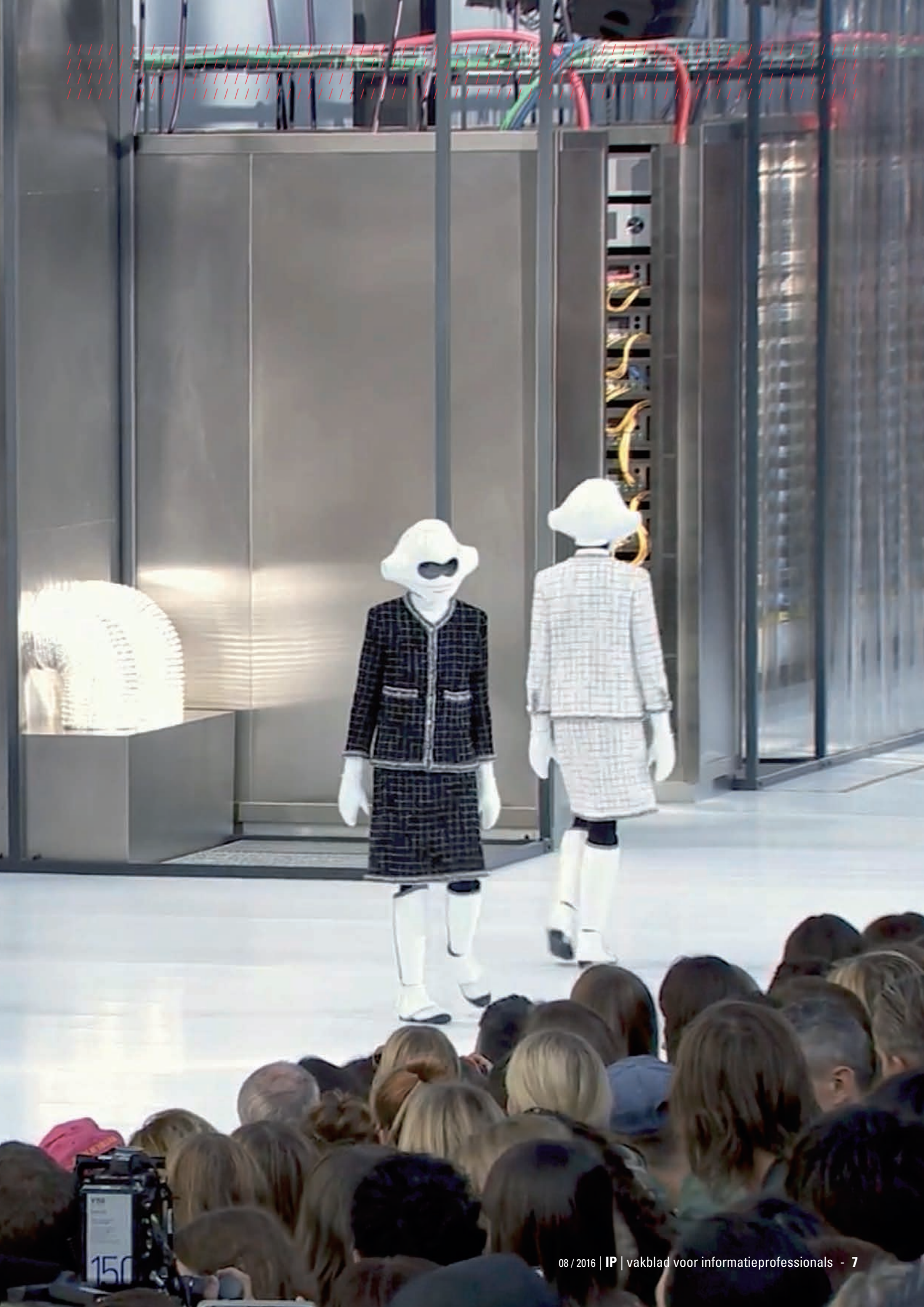
Chanel Data Center

Voor zijn modeshows voor Chanel tovert modeontwerper Karl Lagerfeld de catwalk altijd om tot iets bijzonders. Zo liepen zijn modellen de laatste jaren rond in een bistro, supermarkt, casino, eetzaal en zelfs een luchthaven. Voor het showen van de voorjaarscollectie 2017, op 4 oktober jl., had Lagerfeld het belle époque interieur van het Grand Palais in Parijs een com-

plete makeover gegeven. En *spot on*: een *look-a-like* data center, waarbij de vele gekleurde snoertjes een subtiële verwijzing waren naar de voor Chanel zo kenmerkende veelkleurige tweedstof. De eerste twee modellen zetten, beiden gekleed in het beroemde Chanel-pakje, als cyborgs de toon. Wat daarna volgde was een modeshow pur sang, door een Elle-journaliste om-

schreven als 'totale kortsluiting in de vorm van allerlei verschillende stijlen door elkaar'. En het publiek instagramde dat het een lieve lust was. Zo was er toch nog een stille verwijzing naar het datacenter.

Beeld: still uit de modeshow van de voorjaarscollectie 2017 van Chanel, zie www.youtube.com/watch?v=TB3KB5IX-W0

Superapp WeChat: voorbij het imitatiestadium

Het Chinese straatbeeld heeft een transformatie ondergaan. Ditmaal niet door wolkenkrabbers, mondkapjes of schreeuwerige neonreclames, maar door het gigantische gebruik van smartphones. Overal zie je voorovergebogen hoofden. Aangezien Facebook, YouTube, WhatsApp en zelfs Google in China niet toegankelijk zijn, is het de vraag: waar worden hier al die MB's aan besteed?

Door: Vincent Janssen

Als deel van het zogeheten Golden Shield-censuurproject begon de Chinese staat bijna tien jaar geleden het internetverkeer van haar burgers te reguleren. De Communistische Partij van China beschouwde het internet als een broedplaats van informatie die schade kon toebrengen aan de staat, de nationale veiligheid en de publieke orde. De Chinese overheid creëerde daarom een verzameling van censuurmechanismen die de Chinese burger moet beschermen tegen de 'gevaaren' van het web. Dit censuurfenomeen kreeg al snel de bijnaam de 'Great Firewall'. Tot groot ongenoegen van de Chinese internetgebruikers betekende dit dat ook de websites en apps van onder andere Facebook, Twitter, YouTube, Google, WhatsApp, Netflix en vrijwel alle pornonetwerken verboden werden. De collectieve Chinese moraal mocht immers niet worden bedorven door ongecontroleerde kapitalistische informatiestromen.

Na-apers

China's Great Firewall creëerde een appvacuüm, maar dat werd al snel gevuld met look-a-like

apps van eigen bodem. Voor elke geblokkeerde Amerikaanse app bestaat inmiddels wel een Chinese variant. Zo konden bij een gebrek aan Facebook, Twitter en Instagram de Chinese social media-platformen Sina Weibo, Renren en PengYou floreren. Maar het bleef niet bij namaak. In 2014 beschreef de Chinese entrepreneur Shaun Rein in zijn boek *The End of Copycat China* dat de web- en appdevelopers in zijn land zich steeds meer richten op creatieve innovaties, en minder op het kopiëren van populaire Amerikaanse producten. Twee jaar later wordt Rein in het gelijk gesteld. In het afgesloten digitale ecosysteem ontwikkelen developers apps die zelfs de functionaliteiten van hun westerse varianten overstegen. De eerste superapps zagen het daglicht, met WeChat (origineel: Weixin, 微信) als protagonist.

Superapp

De internetgigant Tencent (origineel: Tēngxūn, 腾讯, letterlijke vertaling: stijgende informatie) bracht in 2011 WeChat uit in de Chinese appstores. WeChat was oorspronkelijk een chat-app, vergelijkbaar met WhatsApp.

Binnen vijf jaar is de app uitgegroeid tot een ware alleskunner. Zij biedt functionaliteiten vergelijkbaar met die van Facebook, Twitter, de ING Bankieren-app, Uber, Tinder en Maps. Het betalen met WeChat is al gebruikelijk in vele Chinese winkels, webshops en het openbaar vervoer. Zelfs voor het geven van een verjaardagscadeau hoeft de gebruiker de deur niet meer uit, want ook dat kan via de app.

De meest opmerkelijke mogelijkheden van WeChat zijn in de westerse appwereld vooralsnog onontgonnen terrein. Via de superapp kunnen gebruikers in de grote Chinese steden met de CityServices-module bijvoorbeeld ziekenhuisafspraken maken, visumaanvragen indienen, boetes en belastingen betalen, aangifte doen en boeken zoeken in de bibliotheek.

Het enige wat nog indrukwekkender is dan WeChats functionaliteiten zijn haar gebruikerscijfers: 1 miljard unieke accounts, 800 miljoen actieve gebruikers in China en 70 miljoen actieve gebruikers buiten de Chinese landsgrenzen.

Perfect, zo'n superapp. Toch?

'De meest opmerkelijke mogelijkheden van WeChat zijn in de westerse appwereld nog onontgonnen terrein'

Advertentie-goudmijn

Helaas komt WeChat met de ultieme prijs: het einde van de gegevensbescherming. Chinese apps zijn ontwikkeld onder de strikte censuurswetgevingen, wat inhoudt dat de Chinese staat toegang heeft tot *alle* gebruikersgegevens. In het geval van de all-in-one app WeChat betekent dit niet alleen inzicht

De Great Firewall omzeilen

De eenvoudigste manier voor Chinezen om de Great Firewall te omzeilen is door een VPN (Virtual Private Network) te gebruiken. Hoewel de Chinese overheid in hoog tempo VPN-services uit de lucht haalt, zijn er altijd wel beschikbare netwerken te vinden op het web. ExpressVPN en VPN.AC bijvoorbeeld worden veelgebruikt om de alziende Chinese overheid op een afstand te houden.

Zelf WeChat downloaden?

Dat kan heel gemakkelijk via de Google Play Store of de App Store van Apple. De WeChats-servers zijn echter allemaal gevestigd in China. Dit betekent dat zowel de Chinese regering als de aangesloten bedrijven toegang hebben tot de gegevens en berichten van WeChat-gebruikers buiten China. Berichtjes sturen over Tibet kan daardoor leiden tot het plotseling blokkeren van je account.

in je contactenlijst en berichten, maar ook persoonlijke foto's, video's, zoekgeschiedenis, bankgegevens, dategeschiedenis, betalingsverkeer, GPS-locatie, agenda, medische gegevens, mediagebruik en nog veel meer.

De privacy van WeChat-gebruikers wordt nog verder aangetast door de bedrijven die adverteren

op de app. Doordat bedrijven weten waar hun consumenten over praten en hun geld aan spenderen, kunnen zij gerichter adverteren. WeChat is hierdoor een goudmijn voor adverteerders.

Facebook ook een superapp?

Hoewel het gebruik van

WeChat in de lift zit, kent de niet-Chinese wereld nog geen soortgelijke superapp. De vergelijking met de expansiedrift van Facebook is natuurlijk snel gemaakt. Niet alleen tracht het Amerikaanse social media-bedrijf verschillende apps en functies met elkaar te verbinden, ook probeert het gebruikersgegevens in toenemende

mate te verkopen aan andere commerciële partijen. Ondanks dat Facebook (nog) geen censuur en surveillance door een politieke entiteit kent, begint het sociale netwerk steeds meer overeenkomsten te vertonen met WeChat.

Gelukkig verloopt de functieuitdijing van Facebook (en andere internetbedrijven) nog stroef. Zo werd niemand enthousiast van de integratie van de SMS-functie in Facebook Messenger. Het verzoek dat alle Whatsapp-gebruikers in augustus kregen om gegevens met Facebook te delen voor gerichte advertenties, werd zelfs massaal afgewimpeld. Blijkbaar staat nog niet iedereen te wachten op een superapp.

Jaloezie

WeChat is meer dan een simpele social media-app of chat-tool. Op het Chinese vasteland heeft de app een digitale revolutie ingeluid, die de manier waarop de Chinezen communiceren en consumeren ingrijpend veranderd heeft. Ondanks dat de Chinese burgers zijn gebonden aan strenge censuur, zijn zij binnen hun nationale intranet wel van alle digitale gemakken voorzien. In tegenstelling tot de gemiddelde westerse smartphonegebruiker lijken de Chinese WeChatters zich nauwelijks druk te maken over het opgeven van gegevensbescherming. Voorlopig kijken de grote westerse techbedrijven jaloers naar hun Chinese tegenhangers. In hoeverre zij de Chinese superapps gaan na-apen zal nog moeten blijken. <

KBenP Talent gaat graag een dienstverband aan met gepassioneerde informatieadviseurs

KBenP Talent, onderdeel van de KBenP-groep, helpt bedrijven en organisaties snel en doeltreffend met informatie te werken. Bij elke informatiebehoefte zoeken wij de beste pragmatische oplossing vanuit de inhoud van ons vak. Opdrachtgevers van KBenP Talent zijn organisaties en instellingen uit heel Nederland en uit diverse branches waaronder (semi-)overheid, financiële en zakelijke dienstverlening, de zorgsector en de culturele erfgoedsector.

Contact

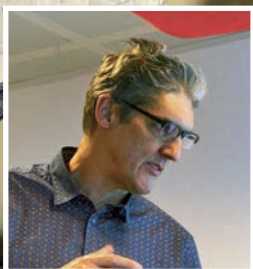
Ben jij geïnteresseerd in een gevarieerde loopbaan en is bovenstaande voor jou van toepassing en spreekt het jou aan? Neem dan contact op met Naomi Fecunda.

Recruitment KBenP Talent

06-43363426 / naomi.fecunda@kbenp.nl

Voorlopige line-up 5e VOGIN-IP-lezing bekend

Op donderdag 9 maart 2017 vindt voor de vijfde keer de VOGIN-IP-lezing plaats. Zoals gebruikelijk is dat een dag vol met lezingen en workshops rond het thema 'zoeken & vinden'. Net als de twee voorgaande jaren wordt de dag gehouden in de OBA in Amsterdam. De voorlopige line-up – vijf van de acht sprekers – is inmiddels bekend.

Herbert van de Sompel

Herbert is een Gentenaar die nu al vele jaren in New Mexico bij het Los Alamos National Laboratory werkt. Hij heeft aan de wieg gestaan van een hele reeks van innovaties op ons terrein, zoals OpenURL link resolving (als in SFX), de OAI-PMH- en ORE-PMH-protocollen om metadata uit repositories te 'harvesten' en het Memento-protocol om van intussen verdwenen webpagina's zo moeiteloos mogelijk een gearchiveerde oude versie te lokaliseren. Over dat laatste en andere aanpakken van linkrot (zie ook het interview in IP 3 / 2016) zal hij het op 9 maart ook zeker hebben.

Henk van Ess

Vier jaar geleden op de eerste VOGIN-IP-lezing was Henk van Ess er al bij. Sindsdien reist hij heel Europa af om vooral in de journalistieke wereld de medewerkers bij kranten en omroepen beter te leren zoeken. Zoeken naar achtergrondinformatie over personen en gebeurtenissen. Fact checking om waarheid en betrouwbaarheid van informatie te achterhalen. Zoeken op het gewone, het diepe, het sociale en het duistere web. Op 9 maart zat er net nog een gaatje in zijn agenda, zodat hij dit keer opnieuw bij ons present is; met zowel een lezing als een workshop.

Karen Blakeman

Karen Blakeman komt uit Engeland en is daar veelgevraagd voor het geven van workshops over allerlei aspecten van zoeken op internet. Zo verzorgde ze bijvoorbeeld op ILI2016 in Londen – samen met eerdere VOGIN-IP keynotes Phil Bradley en Marydee Ojala – de WebSearch Academy. Haar specialisme is het zoeken naar zakelijke informatie, maar ook trainingen en lezingen over algemene Google-technieken horen tot haar standaardrepertoire.

Jan Scholtes

Jan Scholtes is ooit gepromoveerd op neurale netwerken, in een tijd dat nog haast niemand daarvan gehoord had. Nu is hij hoogleraar informatica in Maastricht en daarnaast directeur van Zylab. Twintig jaar geleden kenden we hem al als importeur van de Zyindex-indexeerssoftware voor je persoonlijke harde schijf. Intussen al jaren geleden heeft hij dat hele Amerikaanse bedrijf overgenomen en hier in Nederland verder uitgebouwd. Zo is Zylab onder meer een belangrijke speler geworden op het terrein van zoeksoftware ten behoeve van compliance voor grote organisaties.

Agnes Molnar

Agnes Molnar, van oorsprong Hongaarse, is gespecialiseerd in zoeken in Sharepoint-systemen en meer in het algemeen in enterprise search. Zij geeft wereldwijd lezingen over dat onderwerp en adviseert organisaties bij de keuze van zoeksoftware en bij het inrichten van hun systemen om interne informatie beter terug te kunnen vinden.

Voor heel vroege vogels

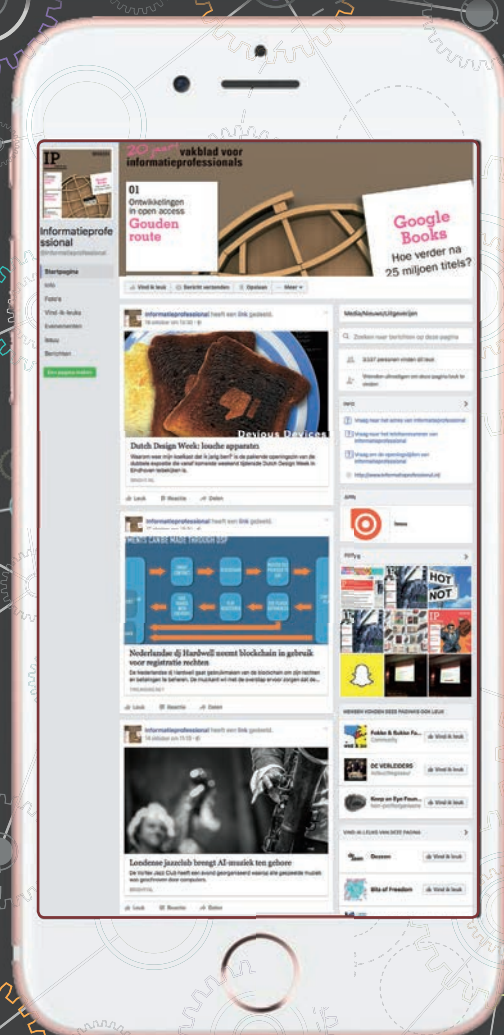
In het kader van het eerste lustrum is er dit jaar een speciale voordeelaanbieding: wie zich al vóór 31 december aanmeldt, krijgt een korting van € 100 en betaalt slechts € 150. Ga naar vogin-ip-lezing.net/vooraanmelding-2017/.

Volg de berichten op vogin-ip-lezing.net voor verder nieuws en achtergronden.

IP

vakblad voor
informatieprofessionals

Volg ons
ook op Facebook
voor nieuws en trends

Al meer dan 3500 volgers

[www.facebook.com/
Informatieprofessional](http://www.facebook.com/Informatieprofessional)

DIGITALE TOEGANG TOT S@P JAARBOEKEN EN ARCHIEVENBLAD

De website van de KVAN (www.kvan.nl) is volledig vernieuwd en ook de online zoek- en presentatiemogelijkheden voor de publicaties zijn sterk verbeterd. De jaarboeken van de Stichting Archiefpublicaties (tot en met 2014), het Nederlands Archiefblad (vanaf 1892) en het Archiefblad (tot en met 2009) zijn raadpleegbaar en te downloaden met een nieuwe viewer.

Ook de webshop van de Stichting Archiefpublicaties heeft een nieuwe jas. De recente jaarboeken *Catografie*, *Visie op de kaart* en *Vorstelijk, koninklijk, Keizerlijk*.

Archieven van vorstenhuizen in Europa zijn te koop via de vernieuwde webshop op www.mijnwebwinkel.nl/winkel/stichting-archiefpublicaties/.

De Stichting Archiefpublicaties is op zoek naar een nieuw algemeen bestuurslid. Bent u geïnteresseerd? U kunt meer informatie vinden op kvan.nl/publicaties/s-p/nieuws-van-s-p.

SAMENWERKING TUSSEN ERFGOEDINSTELLINGEN EN CBO'S

Digitaal Erfgoed Nederland (DEN) heeft een onderzoek uitgevoerd naar de samenwerking tussen erfgoedinstellingen en Collectieve Beheersorganisaties. De resultaten zijn in het onderzoeksrapport 'Evaluatie samenwerking erfgoedinstellingen en CBO's' gepubliceerd (zie tinyurl.com/zqu2d2x).

Het onderzoek, dat eind september werd afgerond, is een inventarisatie naar de afspraken die worden gemaakt tussen Collectieve Beheersorganisaties (CBO's) en erfgoedinstellingen. Het doel van dit onderzoek is om een beter beeld te krijgen van de mate waarin erfgoedinstellingen overeenkomsten hebben gesloten met CBO's voor het online beschikbaar stellen van (een deel van) hun collecties. De Brancheorganisatie BRAIN heeft de resultaten van dit onderzoek meegenomen in het gesprek met het ministerie van OCW over modernisering van het auteursrecht, de invoering van Extended Collective Licensing en uitzonderingen op het auteursrecht voor erfgoedinstellingen. Het meest kansrijk is de invoering van ECL voor *out of commerce* werken verordening in combinatie met een voorstel voor collectieve afkoop van rechten geregeld binnen een Europese verordening. Aan het voorstel voor collectieve afkoop wordt door DEN, Kennisland en BRAIN gewerkt.

Peter Doorn

wissel COLUMN

Rozen verwelken, software vergaat

Volgens de computermithologie was Pong een van de eerste computerspelletjes. Dit spel, een soort pingpong op het scherm, dateert uit 1972, en zo'n twintig jaar eerder was boter, kaas en eieren al bedacht. Maar de computers waarop je die spelletjes kon spelen, respectievelijk de Magnavox Odyssey en de EDSAC, zijn beide al lang uitgestorven. Toch kun je oude computerspellen vaak nog spelen op je hedendaagse pc of Mac. Enthousiastelingen hebben nieuwe versies van die oude programma's gemaakt of hebben het besturingssysteem van de oorspronkelijke computer nagebootst (geëmuleerd), zodat de spelletjes nog werken. Voor de liefhebbers van oude arcade games zijn er tal van websites om hun nostalgie naar de Commodore 64 of Atari te bevredigen. Toch gaat de meeste software na verloop van tijd onherroepelijk verloren. En daardoor worden ook de data die met die software konden worden gelezen of verwerkt onbruikbaar. Terwijl er in Nederland verschillende organisaties zijn die zich bekommeren om de duurzame archivering van data, is er geen instituut voor softwarebehoud. Alleen in Engeland bestaat zo'n Software Sustainability Institute (SSI).

Steeds meer gegevens dreigen ontoegankelijk te worden doordat de programmatuur ervoor niet meer werkt. Het bewaren van data is in feite eenvoudig in vergelijking met het behouden van software. Je kunt de broncode van een computerprogramma wel opslaan, maar dat garandeert niet dat het na verloop van tijd nog werkt, omdat er steeds ontwikkeling optreedt in de hardware en de besturingsprogramma's daarvan. Software

“Terwijl er in Nederland verschillende organisaties zijn die zich bekommeren om de duurzame archivering van data, is er geen instituut voor softwarebehoud”

Peter Doorn is directeur van Data Archiving and Networked Services (DANS).

vergt actief onderhoud wil het blijven werken, terwijl je data statisch kunt opslaan, digitaal kunt invriezen als het ware.

In Nederland hebben we ook zo'n SSI nodig. Niet dat ik de illusie heb dat je alle software functionerend kunt houden. Maar er zijn allerlei gevallen, waarin het belangrijk is om ten minste een selectie van de software draaiend te houden, zeker in de kunsten en wetenschappen. We moeten ten minste de kennis hebben om te weten wat

we moeten doen. Een paar voorbeelden.

Onlangs slaagde een team van informaticastudenten van UvA en VU erin om de digitale archieven van De Digitale Stad, de internetversie van Amsterdam uit 1994 tot 1996, virtueel op te graven en de software weer werkend te krijgen. Het is nog maar twintig jaar geleden, en toch was dit digitale experiment bijna verloren gegaan.

Veel interactieve computerkunst en multimediale installaties in musea dreigen verloren te gaan als de software de geest geeft. De hardware zelf is trouwens ook aan slijtage onderhevig, en doet in die zin niet onder voor de vergankelijkheid van andere materialen. Maar we zouden in ieder geval digitale restauratiekennis in huis moeten hebben. En dan de wetenschap. Als onderzoeker heb ik over de jaren aan den lijve ondervonden dat je data, die niet zonder hun softwarejasje kunnen worden gelezen, regelmatig moet converteren. Als je dat nalaat, is het veel werk om uit te zoeken hoe je de gegevens toch nog kunt redden, als dat al mogelijk is.

Ten slotte bevat programmatuur veel impliciete kennis, vervat in algoritmes. Voor wetenschappelijke software geldt dat de erin vervatte kennis controleerbaar moet zijn. Zijn onderzoeksresultaten niet replicerbaar, dan weet je nooit of de erop gebaseerde beweringen wel hout snijden. Het is daarom zinvol om software te archiveren, maar ook om kennis te leveren en richtlijnen te bieden voor het ontwikkelen van onderhoudbare software.

<

Theo van Bergen: 'De bibliotheek van de Hoge Raad houdt vooralsnog haar hybride karakter'

Sinds twee jaar werkt Theo van Bergen als bibliotheekmanager bij de Hoge Raad in Den Haag. Hoewel de bibliotheek vooralsnog een hybride karakter heeft, neemt het digitale aandeel van informatie steeds meer toe. Een interview over online zichtbaarheid, kansen en een nieuwe rol van de bibliotheek.

Theo van Bergen

Ronald de Nijs *****

WIE IS

Theo van Bergen (1960) studeerde aan de Bibliotheekacademie in Groningen en aan de Universiteit van Amsterdam. Hij werkte onder andere bij VNO-NCW, KBenP en Reekx. Zijn aandacht gaat uit naar verandering of interventie, waarbij hij in nauwe samenwerking met teams binnen zijn organisatie of met specialisten opereert. In zijn vrije tijd maakt hij graag tijd vrij voor het bezoeken van concerten van beginnende bandjes in onder andere Paradiso of Melkweg.

Ooit sierden ze de entree van het gebouw van de Hoge Raad aan het Plein in Den Haag en kregen ze na een verhuizing een minder prominente plek. Maar nu zijn ze in alle glorie terug: de zes bronzen beelden van 17e- en 18e-eeuwse rechtsgeleerden. Deze belangrijke vertegenwoordigers van het recht houden de wacht voor de ingang van het splinternieuwe designgebouw van de Hoge Raad, gelegen aan het Korte Voorhout in Den Haag. De bekendste is misschien wel Hugo de Groot, die in een boekenkist kasteel Loevestein, zijn gevangenis, wist te ontvluchten. De beelden staan symbool voor de rechtspraak die haar wortels in een ver verleden heeft.

Het nieuwe, zeer transparante gebouw vervangt de oude locaties aan de Kazernestraat en het Lange Voorhout, en werd afgelopen april door koning Willem-Alexander geopend. 'Het pand is ontworpen door KAAAN Architecten en herbergt op de begane grond een grote en een kleine zittingszaal voor de Hoge Raad,' vertelt bibliotheekmanager Theo van Bergen. Daarboven bevinden zich drie 'huizen', zoals KAAAN Architecten het noemt. Links zit het parket, rechts de raad, en in het midden bevindt zich een 'huis' voor de procureur-generaal van het parket bij de Hoge Raad en de president van de Hoge Raad, met daaronder de bibliotheek, over twee verdiepingen verdeeld, en het bedrijfsrestaurant. 'We zitten als bibliotheek op een heel centrale plek,' zegt Van Bergen.

'Onder in het gebouw bevindt zich een boekenmagazijn waar we de oude drukken bewaren. De Hoge Raad hecht namelijk veel belang aan literatuur over hoe het recht bijvoorbeeld honderd jaar geleden was.'

Informatie-intensief

De Hoge Raad, die zo'n 250 medewerkers telt, is de hoogste rechtsprekende instantie in Nederland. Hij is geen herkansing

voor wie geen gelijk heeft gekregen bij lagere rechters. De raadsheren, oftewel de leden van de Hoge Raad, richten zich met name op vragen die belangrijk zijn voor hoe het recht zich ontwikkelt. Naast de Hoge Raad staat een onafhankelijk parket, bestaande uit advocaten-generaal onder leiding van de procureur-generaal. 'De belangrijkste taak van het parket is het geven van rechtsgeleerde adviezen aan de raadsheren. Die adviezen zijn heel informatie-intensief,' zegt Van Bergen. 'De advocaten-generaal en de raadsheren worden bijgestaan door het wetenschappelijk bureau, waar veelal jonge juristen werken.'

Servicegericht

Twee jaar geleden startte Theo van Bergen als bibliotheekmanager bij de Hoge Raad. Hij trof in het oude gebouw een goedlopende, servicegerichte bibliotheek aan. 'Als een fysiek boek werd aangevraagd – en er was geen digitale versie van beschikbaar –, dan lag het binnen tien minuten op het bureau van de aanvrager. Deze dienstverlening bieden we nog steeds aan. Verder was de bibliotheek heel erg op het boek gericht, compleet met fysieke uitleenkaartjes.'

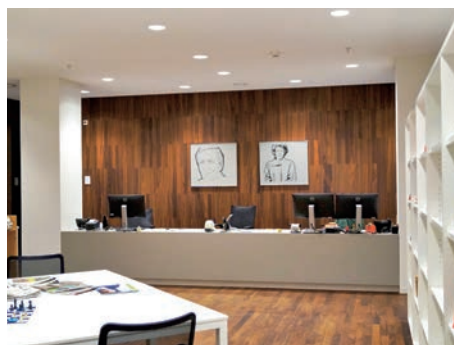
Van Bergen zag dat de online zichtbaar-

heid van de bibliotheek kon worden verbeterd. 'De bibliotheek was onder het kopje Bedrijfsvoering te vinden op het intranet (SharePoint), heel erg verstopt dus, en bood slechts statische informatie, zoals de bibliotheektaken en de namen van bibliotheekmedewerkers. Ook was er vanuit deze pagina geen directe koppeling met het bibliotheekcatalogussysteem. Wel was er een klein pop-upje met een zoekscherm om in de catalogus (X-ref, in Nederland geleverd door Ingressus) te kunnen zoeken naar boeken, tijdschriften en losbladige uitgaven.'

Verbazing

Waar Van Bergen zich vooral over verbaasde was dat de Hoge Raad over zoveel bronnen – denk aan databanken en tijdschriften – beschikte, die overheidsbreed worden ingekocht door de Categorie Vakliteratuur & Abonnementen (V&A), maar niet of nauwelijks bij de gebruikers bekend waren. V&A houdt zich bezig met de inkoop, organisatie en distributie van kennis en informatie binnen het rijk. Deze interdepartementale categorie is belegd bij de Belastingdienst en biedt informatievoorzieningen aan alle overheidsorganisaties die toegang hebben tot het Rijksportaal. 'We hadden bijvoor-

'De Hoge Raad beschikt over heel veel bronnen, maar die waren niet of nauwelijks bij de gebruikers bekend'

beeld toegang tot digitale edities van boeken, maar daar werd nauwelijks iets mee gedaan.'

Toen er een portalversie van de catalogus beschikbaar kwam, zag Van Bergen zijn kans. De bibliotheek zou zich voortaan als Kennisplein presenteren via een 'icoon' op de startpagina van de Hoge Raad. Hij presenteerde zijn idee tijdens een speciale sessie aan onder anderen de directeur bedrijfsvoering, het hoofd A&I (Automatisering en Informatisering) en de communicatieadviseur. 'Iedereen zei onmiddellijk dat ze graag zo'n Kennisplein wilden hebben. Vanuit die eerste opzet zijn we ermee begonnen.'

Kennisplein

Het Kennisplein ging in oktober 2015 live. Er is nu een koppeling met het bibliotheekcatalogussysteem. En stonden voorheen alleen een documentnummer en de belangrijkste gegevens vermeld, nu is elk record voorzien van een boekomslag, een samenvatting, een inhoudsopgave en, mits beschikbaar, een pdf-versie of een link naar de portal met de digitale versie. Ook staat vermeld of een fysiek exemplaar wel of niet is uitgeleend. Verder is er een aanwinstenlijst, een overzicht met in bestelling zijnde publicaties ('die wordt veel gelezen') en een overzicht met de meest geraadpleegde databanken, zoals Kluwer Navigator, Legal Intelligence, Rechtsorde en Westlaw Next. 'Dit overzicht leverde veel positieve reacties op mede doordat we de toegang tot de databanken zo geregeld hebben dat de gebruiker automatisch wordt ingelogd; gebruikers realiseerden zich nu opeens tot welke bronnen ze allemaal toegang heb-

ben. Zo'n lijst hebben we ook gemaakt voor de digitale tijdschriften.'

De techniek achter het Kennisplein heeft als voordeel dat de bibliotheek niet langer hoeft aan te kloppen bij de afdelingen Communicatie en A&I maar voortaan zelf alles kan wijzigen en bijhouden.

Theo van Bergen in de bibliotheek van de Hoge Raad

'Was de verhouding bij mijn komst 90 procent papier en 10 procent digitaal, nu is dat 60/40'

Neveneffect

Wel had de komst van het Kennisplein een – ingecalculeerd – neveneffect: voor eenvoudige vragen komen de gebruikers niet langer meer naar de bibliotheek; ze weten inmiddels voor een groot deel zelf hun weg in de digitale wereld van het Kennisplein te vinden.

Schuift de bibliotheek daarmee steeds meer op richting een digitale bibliotheek?

'Nee, we blijven vooralsnog een hybride bibliotheek. Was de verhouding bij mijn komst 90 procent papier en 10 procent digitaal, nu is dat 60/40. En bij nieuwe uitgaven zitten we op 80 procent digitaal. Het percentage digitaal zal steeds meer toenemen. Zo zijn we ook aan het bekijken of we oude tijdschriftjaargangen kunnen digitaliseren. Maar zolang onze gebruikers informatie op papier wensen – en dat is vooralsnog een groot aantal – bieden we die informatie ook als zodanig aan.'

Het kastje

Digitale informatie heeft zijn voordelen, zeker bij het aanvragen van een zogeheten 'kastje'. 'Het "kastje" is geïnitieerd door mijn voorgangster,' vertelt Van Bergen. 'Een medewerker van het wetenschappelijk bureau komt dan bij ons met een literatuurlijst, gericht op jurisprudentie, wetgeving en literatuur betreffende een bepaalde zaak. Vervolgens gaat een medewerker dat materiaal bij elkaar zoeken en beschikbaar stellen. Het kan zowel in digitale vorm als op papier aangeleverd worden; in het laatste geval kan dat door de vele kopieën soms een heel hoge stapel documenten zijn. Zo'n stapel documen-

ten – of voor de digitale gebruiker een lijst met allemaal pdf's – heet bij ons een "kastje". We krijgen er veel verzoeken voor; twee medewerkers zijn hier samen vier dagen per week mee bezig.'

Zoekcursussen

Tot de verdere taken van de bibliotheek, die vijftien mensen (negen fte) telt, hoort een klassieker: nieuwelingen bij de Hoge Raad wegwijs maken in het gebruik van de bibliotheek en het Kennisplein, waar overigens ook online zoekcursussen te vinden zijn. 'Daarnaast geven we op gezette tijden presentaties over het gebruik van een nieuwe databank of we laten dat doen door de betreffende uitgever.'

Kansen

Theo van Bergen grijpt graag kansen. 'We verzorgen nu bijvoorbeeld de Portretengids. Zeg maar het aloude "smoelenboek". Wij zorgen ervoor dat nieuwe medewerkers van de Hoge Raad hierin komen te staan; en geven hen ook meteen toegang tot alle digitale informatiebronnen. De gids zal langzaam uitbreiden worden, bijvoorbeeld met de kennisdomeinen van alle juristen van het wetenschappelijk bureau.'

Een slag maken

Nog zo'n kans deed zich voor toen bekend werd dat er binnen de Hoge Raad een project zou worden gestart om het voor het Caribisch gebied (Aruba, Curaçao, Sint-Maarten en de zogenaamde BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba)), mogelijk te maken in cassatie te gaan. Dit betekent dat men beroep aantekent bij het hoogste rechtsprekend orgaan van het land tegen een uitspraak van een lagere rechter. 'We hebben aangeboden om als bibliotheek alle wet- en regelgeving, jurisprudentie, literatuur, databanken en interne knowhow over het Caribisch gebied te verzamelen en beschikbaar te stellen. En we kregen daarvoor groen licht. Daarnaast bekijken we de mogelijkheden om deze informatie voor de bovengenoemde eilanden extern beschikbaar te stellen.'

'Met dergelijke activiteiten maken we binnen de Hoge Raad echt een slag,' zegt Van Bergen. 'De Hoge Raad ziet dat de biblio-

theek snel kan schakelen, snel informatie beschikbaar heeft en die op een makkelijke manier kan ontsluiten en beschikbaar stellen aan de interne gebruiker.'

Ambities

'Blijven we een bibliotheek of schuiven we op richting een kenniscentrum?' Het is een retorische vraag. 'Ik zou er graag een kenniscentrum van maken,' zegt Van

'Blijven we een bibliotheek of schuiven we op richting een kenniscentrum?'

Homepage Kennisplein

Homepage 'Cassatie in de West'

Bergen. 'Dus met meer nadruk op kennis, waarbij we veel dichter tegen het wetenschappelijk bureau aan willen zitten. We hebben bij de bibliotheek al juristen in dienst die zich bezig kunnen gaan houden met vragen over analyses, het aggregeren van informatie en business intelligence-achtige zaken. Hier zijn we nu over aan het nadenken.'

Nog zo'n gedachte voor de toekomst is het gezamenlijk inkopen van digitale content. En met 'gezamenlijk' bedoelt Theo van Bergen: overheidsinstanties, de advocatuur én de universiteiten – om zo sterker te staan richting de uitgevers. 'We zijn dit nu aan het bekijken. Het is iets voor de langere termijn, maar dat het mogelijk is hebben soortgelijke initiatieven in bijvoorbeeld de Verenigde Staten en Groot-Brittannië al bewezen.'

Ronald de Nijs is eindredacteur van IP.

Schetsboek 'Digitale
Onderzoekomgeving
en Dienstverlening';
van vraag naar ex-
periment | Stichting
Archiefpublicaties |
's-Gravenhage | 2016
| te downloaden van
tinyurl.com/jmzjr9p

Nieuw 'schetsboek' behandelt digitale onderzoekomgeving en dienstverlening

Het Archiefatelier, een initiatief van het Platform voor Archiefonderwijs en -Onderzoek, heeft een derde 'schetsboek' uitgebracht. Studenten, docenten en professionals onderzochten in het studiejaar 2015- 2016 de 'digitale onderzoek-omgevingen' en de daarbij behorende dienstverlening van archiefinstellingen. Hun bevindingen zijn ook nu weer vastgelegd in een fraai vormgegeven 'schetsboek' met korte, rijkgeïllustreerde bijdragen van studenten en professionals.

Evelien de Jonge

De technologie om archiefmateriaal digitaal aan te bieden is er. Dat geldt ook voor het bewustzijn van de archiefinstellingen om de dienstverlening te digitaliseren. Waarom blijft dit dan toch een heikel punt binnen de instellingen? Het is een vraag waarop in het schetsboek 'Digitale Onderzoekomgeving en dienstverlening' ten dele antwoord wordt gegeven.

Hebben overheidsinstellingen en het bedrijfsleven de weg naar WhatsApp, Facebook en digitaal zaken doen al lang en breed gevonden, de meeste archiefinstellingen blijven op dit gebied vooralsnog zoekende. Daardoor lopen ze achter bij het inzetten van social media en digitale dienstverlening.

Heel gek is dat niet, zo valt uit dit schetsboek op te maken. Archiefinstellingen staan namelijk per definitie 1-0 achter. Ze herbergen kilometers aan materiaal dat nog niet digitaal beschikbaar is en waarin het fysiek lastig zoeken is. Het gevolg: keuzestress, want wat moet een archiefinstelling als eerste digitaliseren? Op welke wijze? En wat gaat zij doen met de digitale bestanden?

Bovendien blijken nog vele instellingen bang te zijn dat bezoekers hun weg niet

kunnen vinden in de digitale archieven als de context van de dossiers en de hulp van de studiezaalmedewerker wegvalt. Een oplossing is de zogenaamde 'fygitale' onderzoekomgeving, zo lezen we in het schetsboek. Dit betekent dat de gebruiker van een archief digitale tools kan combineren met een fysiek bezoek aan het archief zelf. De digitale component kan dus zowel thuis als op de studiezaal plaatsvinden.

Menselijke factor

Het schetsboek heeft veel aandacht voor de menselijke component in dit verhaal. Zowel de bezoeker en onderzoeker als de studiezaalmedewerker en archivaris komen aan bod. Hoe meer kennis de bezoeker opdoet over de vormende fase van archieven, des te zelfstandiger hij of zij kan zoeken. Verder leent archiefmateriaal zich niet om erin te googlen. De auteurs van het schetsboek waarschuwen dan ook om niet hierop in te zetten.

Ook stellen de auteurs hoge eisen aan de medewerkers van archiefinstellingen. Ze dienen zowel fysiek als digitaal ondersteuning te kunnen bieden en deze ondersteu-

ning moet creatief, empathisch, passievol en persoonlijk zijn. Dit alles om meer zichtbaar te zijn voor de bezoekers.

Open einde

Het schetsboek eindigt met een experiment van enkele deelnemers van het Archiefatelier naar de inzet van een digitaal en innovatief 'e-lab' voor archiefdata, zoals inventarissen en collecties. Zo'n e-lab kan heel waardevol zijn voor de archiefsector, maar dan moeten de randvoorwaarden wel beter ingekleurd worden. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van datavisualisaties en de manier waarop archiefdata verrijkt kan worden. Het boek eindigt dan ook met heel veel voorstellen voor doorontwikkelingen van een e-lab en een landelijk 'e-team'. De lezer blijft achter met enkele onbeantwoorde vragen. Welke precieze rol kunnen archiefprofessionals bij zo'n e-lab spelen? En welke competenties dienen zij daarvoor te ontwikkelen? Hopelijk gaat een volgende onderzoeksgroep verder met deze vragen. <

Evelien de Jonge is redacteur van IP en gemeentearchivaris bij Gemeente Noordoostpolder.

Geert-Jan van Bussel

COLUMN

Robots

In september berichtte *Metro* over de vrees van jongeren dat ze hun baan gaan verliezen aan robots. Die vrees is niet onterecht. De invloed van robots en datage-dreven automatisering is groot, zeker in fabrieken waar routine-matige werkzaamheden aan een 'lopende band' al grotendeels

gemechaniseerd plaatsvinden. De data-analyticsafdeling van het managementadviesbureau Deloitte voorspelde onlangs dat de komende twintig jaar tussen de twee en drie miljoen banen gaan verdwijnen. Frey en Osborne schreven in 2013 in *The Economist* al dat de kans uiterst groot is dat hele beroepen binnen twintig jaar verdwijnen. Routinematig werk wordt door machines overgenomen. Niet alleen laaggeschoold productiewerk, ook werk dat door mbo'ers, hbo'ers en academici wordt uitgevoerd. Analyseren van MRI-scans en röntgenfoto's bijvoorbeeld. Het nemen van beslissingen over vergunningen. Het kopen en verkopen van aandelen. Het beheren van archieven. Het bepalen en samenstellen van een dieet. Et cetera, et cetera. Deloitte voorspelt dat voor 286.000 van de 1,1 miljoen studenten en leerlingen over twintig jaar het werk waarvoor ze worden opgeleid niet meer bestaat. 42 procent van de mbo'ers zal worden getroffen. Voor ruim 21.000 van de 68.000 mbo-leerlingen in de zorg zal geen baan weggelegd zijn omdat een robot dat werk overneemt. Bij administratieve en secretariële opleidingen gaat dat op voor 70 procent van de leerlingen. Bij het hbo zal voor

'De economische voordelen van robotisering zijn groot, maar er is veel te weinig aandacht voor de sociale gevolgen'

Geert-Jan van Bussel is ondernemer en lector Digital Archiving & Compliance bij de Hogeschool van Amsterdam

een op de vijf studenten geen werk te vinden zijn in hun opleidingsgebied, voor academische opleidingen is dat een op de tien. Robots en computers zijn nog niet in staat ambachten als timmerman, metselaar, elektricien of tuinman over te nemen, dus voor dergelijke beroepsgroepen zullen de effecten gering zijn. Of iemand buiten zijn opleidingsgebied goed kan functioneren is

de vraag. Het grootste deel van alle banen is informatie-intensief. Het kunnen bepalen of die informatie correct is, betrouwbaar, integer en contextueel is cruciaal. Om te kunnen functioneren zijn informatievaardigheden onmisbaar. Of jonge mensen die vaardigheden ook daadwerkelijk bezitten? Wetenschappelijk onderzoek (onder meer van Neil Selwyn) twijfelt daaraan. Het feit dat politici, bestuurders en onderwijsbonzen er nauwelijks aandacht aan besteden is ze zeer kwalijk te nemen. Tegen beter weten in veronderstellen dat de 'net generation' volledig 'information literate' is, is naïviteit van de bovenste plank. Wel praten over een 'leven lang leren' (nodig om in ander werk te kunnen functioneren), maar fiscaal dat leren onaantrekkelijk maken, is hypocriet. Wie niet blijft leren valt sociaal buiten de boot. De economische voordelen van robotisering zijn groot, maar er is veel te weinig aandacht voor de sociale gevolgen. 'Wishful thinking' lost die niet op. Het vergroten van informatievaardigheden kan bijdragen aan een oplossing. Belasting heffen op robots misschien ook. Ze verdrijven belastingbetalers namelijk van de arbeidsmarkt. Misschien ook iets om over na te denken. <

JURIDISCHE KWESTIES

Illegale tekst- en datamining?

Een onderzoekende IP-lezer vraagt: Stel dat ik als onderzoeker een corpus wil tekstminen, waarvan ik vermoed dat dat een illegale kopie is (omdat ik weet dat de gedigitaliseerde tekst in een database van een wetenschappelijke uitgever zit). Is mijn analyse van die data dan ook illegaal?

Door: **Raymond Snijders**

Raymond Snijders antwoordt: Tekst- en datamining is het gericht zoeken naar statistische verbanden in gegevensverzamelingen (databanken) ten behoeve van wetenschappelijk, journalistiek of commercieel gebruik. Hierbij wordt een dataset van vele duizenden artikelen (een corpus) geanalyseerd. Op die manier kan er bijvoorbeeld een verband worden gevonden tussen een bepaald medicijn en een bijwerking, zonder dat dit expliciet in de artikelen staat aangegeven. Bij tekstmining heb je niet alleen te maken met het auteursrecht op alle

opgenomen artikelen in de dataset, maar ook met het databankenrecht: het recht van een uitgever om te bepalen hoe anderen de databases mogen gebruiken waar de artikelen in verzameld zijn. Aangezien bij tekst- en datamining meestal grote hoeveelheden auteursrechtelijk beschermd materiaal gekopieerd worden uit (commerciële) databases van uitgevers, is daarvoor dus expliciet toestemming nodig van de rechthebbenden. De rechthebbenden zijn meestal de uitgevers en soms is die toestemming vooraf al gegeven. Sommige uitge-

vers bieden bijvoorbeeld speciale tekst- en dataminingtools aan voor onderzoekers waarmee hun databases doorzocht kunnen worden, terwijl andere bepaalde vormen van tekst- en datamining in de licentie toestaan. Maar veruit de meeste wetenschappelijke uitgevers maken het de onderzoekers bepaald niet gemakkelijk. Sterker nog: deze groep uitgevers treedt zelfs actief op tegen grootschalige tekst- en datamining.

Gelukkig is er een Europese wettelijke uitzondering voor tekst- en datamining in voorbereiding die onderzoekers hierin tegemoet zal komen. Tot het zover is, zijn er vele onderzoekers die zich niet altijd keurig aan de wet (kunnen) houden. Het vermoeden van de onderzoekende IP-lezer – dat de online gevonden corpus waarschijnlijk illegaal is – lijkt daarmee bevestigd. Als de oorspronkelijke samensteller van het corpus al toestemming had om de artikelen te verzamelen (en dat is niet aannemelijk), dan dekt die toestemming gegarandeerd niet het online zetten van al die artikelen af. Is daarmee ook de analyse die met dat corpus gemaakt wordt illegaal? Niet per se. Zolang er maar geen inbreukmakende handelingen worden verricht bij het maken van de analyse, en de gepubliceerde analyse zelf ook geen inbreuk maakt op het auteursrecht.

Gebruikt een onderzoeker een onrechtmatig verkregen kopie van een corpus, dan maakt hij natuurlijk inbreuk op de rechten van een uitgever. Heeft hij echter zelf ook toegang tot de databank en heeft de analyse geen commercieel doel, dan zal dit in de praktijk weinig problemen opleveren. In die analyse mogen echter geen delen van artikelen opgenomen zijn: in de zogeheten Infopaq-arresten uit 2009 en 2012 stelde het Europese Hof van

AGENDA

10 november ■ KNVI
JAARCONGRES 2016 ■ Do it Yourself! ■ Nieuwegein
■ congres.knvi.info

17 november ■ EEN WEB VAN WEBARCHIEVEN
■ Studiedag Netwerk Digitaal Erfgoed i.s.m. Nationale Coalitie Digitale Duurzaamheid
■ Hilversum ■ www.ncdd.nl

24 november ■ SUCCESVOL DIGITAAL WERKEN MET SHAREPOINT ■ Seminar van NVBA i.s.m. Havenbedrijf Rotterdam ■ Rotterdam
■ www.nvba-info.nl

9 maart 2017 ■ VOGIN-IP-LEZING ■ Amsterdam
■ vogin-ip-lezing.net

Justitie vast dat zelfs overnames van slechts elf woorden een inbreuk kunnen opleveren. De kans dat uitgevers optreden tegen mogelijke auteursrechtinbreuken in analyses is niet heel groot. Ze hechten wel veel belang aan het beschermen van hun commerciële belangen en zien eerder bedreigingen dan kansen als het om tekst- en datamining gaat. Of onderzoekers in de toekomst gemakkelijker – en legaal – aan tekstmining kunnen doen, valt dan ook nog te bezien. <

Raymond Snijders, senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim

#IPLINGO

Bingewatchen

Door: Edwin Mijsbergen

Dat de invloed van het Engels op het Nederlands groot is weten we allemaal. Het genootschap Onze Taal wijdt online een compleet dossier aan dat onderwerp. Verzet door taalpuristen, tegen weer een nieuw leenwoord, is meestal zinloos. Als een woord eenmaal geaccepteerd is, verdwijnt het gewoon niet meer zo snel. Het is dan niet meer geleend, maar overgenomen.

Bingewatchen (het in een korte periode excessief kijken van series en films) is ook zo'n woord. Nieuw is dat begrip allerminst,

maar toen ik onlangs voor een artikel nadacht over een goed synoniem voor dat woord liep ik toch een beetje vast.

'Marathonkijken', een suggestie van de Belgische oud-collega Rosemie Callewaert, kwam nog het dichtst in de buurt, maar toen ik de twee woorden vergeleek op gebruiksfrequentie in Google en in de Krantenbank van LexisNexis kwam

bingewatchen als overduidelijke winnaar uit de bus. Hoe dat komt is moeilijk te

zeggen. Het woord werd in 2015 door woordenboekenuitgeverij Collins uitgeroepen tot het Engelse woord van het jaar. Netflix, door veel mensen gebruikt voor bingewatching, is enorm populair. Maar met onze woordkeuze heeft dat toch niet veel van doen, zou je denken. Je neemt woorden over als je ze vaak tegenkomt, en je denkt dat ze je helpen bij het duidelijk communiceren met andere mensen. Voor bingewatchen geldt dat echter nog niet per se. Ik probeerde het even uit bij een vriendin. Van bingewatchen had ze nog nooit gehoord, maar bij marathonkijken kon ze zich meteen iets voorstellen. Opmerkelijk!

Behalve bingewatchen kun je ook binge-gamen en -drinken. Jaren terug hoorde je dat laatste woord al regelmatig als het in de media ging over mensen die alleen in de weekend excessief drinken. Toen hoorde je als synoniem nog wel eens 'piekdrinken', maar als je googlet op 'piekkijken' krijg je geen noemenswaardige zoekresultaten. <

Edwin Mijsbergen, redacteur van IP en freelance informatiespecialist

EXPOSITIE

Ed van der Elsen

Voor de derde editie van de kleine tentoonstellingsreeks *De collectie belicht door...* heeft het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam de fotograaf Eddy Posthuma de Boer als gastcurator uitgenodigd. Hij heeft een keuze gemaakt uit de foto's die Ed van der Elsen (1925-1990) maakte voor het tijdschrift *Avenue*. Beide fotografen waren jarenlang bevriend en fotografeerden vanaf midden jaren zeventig reisreportages voor *Avenue*.

Alle vijftien foto's, te bekijken tot en met 31 december, zijn voorzien van een persoonlijk commentaar van Posthuma de Boer. Dit werpt nieuw licht op de foto's van Ed van der Elsen en geeft tegelijkertijd een inzicht in de kennis en drijfveren van Posthuma de Boer als fotograaf. Deze tentoonstelling is een van de eerste resultaten van het omvangrijke restauratieproject van Ed van der Elsen's kleurenwerk. Al zijn kleurendia's hebben

schimmel opgelopen doordat ze jaren in vochtige omstandigheden zijn bewaard. Om te voorkomen dat deze foto's verloren gaan, moeten de dia's een voor een gerestaureerd worden. De foto's die ooit zijn gepubliceerd in het tijdschrift *Ave-*

nue heeft het museum kunnen restaureren door een bijdrage van Jan en Trish De Bont. Dankzij de restauratie kunnen deze foto's weer worden getoond aan het publiek.

www.nederlandsfotomuseum.nl <

Havana, Cuba, 1967

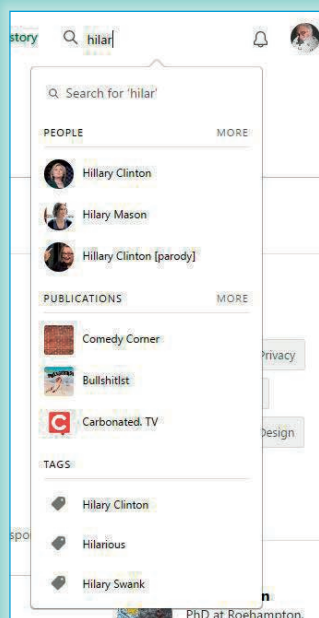
© Ed van der Elsen / Nederlands Fotomuseum / Courtesy Arnet Gelink

DAT ZOEKEN WE OP Medium

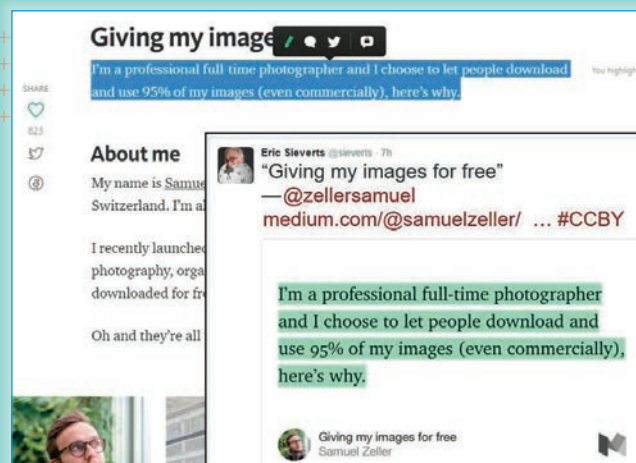

Medium is een platform voor online publiceren dat de laatste tijd steeds populairder wordt. Zelf noemen ze zich een *social journalism platform*, wat meer inhoudt dan alleen een bloghost. Bijzonder eraan is dat jij en ik onze stukken daar kunnen publiceren, maar dat ook iemand als Obama dat regelmatig doet. We kijken eens hoe zoeken daar gaat.

Door: Eric Sieverts

Het is moeilijk te achterhalen hoeveel precies op Medium gepubliceerd wordt. Een schatting van eind 2015 beweerde dat toen ruim 2 miljoen posts verschenen waren. Dat is natuurlijk niet te vergelijken met de meer dan 100 miljard berichten op microbloggingsite Tumblr. Maar bij Medium gaat het dan ook om macroblogging. Veel bijdragen zijn echte 'longreads'. De geschatte leestijd staat er dan ook altijd bij vermeld. En de voor internet lange stukken van meer dan 10 minuten, blijken ook echt te worden gelezen. Behalve losse stukken kent Medium ook series bijdragen die ze *publications* noemen. Dat kan de weblog van een individueel persoon zijn, maar ook bijvoorbeeld de reeks posts van een bedrijf of organisatie. Zo wordt Medium als publicatieplatform gebruikt door bijvoorbeeld 'The White House' (medium.com/the-white-house) – met ene Obama als regelmatig auteur – of 'The Economist' (medium.com/the-economist) – waar diezelfde Obama ook wel eens iets publiceert.

Minimalistisch zoeken

De zoekmogelijkheden van Medium zien er zeer minimalistisch uit. Een klein zoekregeltje achter een nog kleiner vergrootglasje. Als je daarin meer woorden intikt krijg je automatisch een AND-relatie. Met aanhalingstekens geef je aan dat iets een "exact zinnetje" moet zijn. OR-relaties zijn niet mogelijk. Met een minnetje voor een woord kun je wel een NOT-relatie aangeven.

Er zijn geen zoekvelden, maar als je een term begint in te tikken, verschijnt wel meteen een uitklapmenu met:

- > "PEOPLE": drie voorbeelden waar de tot dan ingetikte letters de naam van een auteur zijn of daar heel fuzzy op lijken,
- > "PUBLICATIONS": drie voorbeelden waar het zoekwoord voorkomt in de titel of beschrijving van een publicatie,
- > "TAGS": drie voorbeelden van toegekende tags waarin het zoekwoord voorkomt – ook weer heel fuzzy.

Fuzzy

Voor elk van die drie categorieën kun je ook een volledig zoekresultaat openen, met alle *people*, *publications* of *tags* die aan je zoekvraag voldoen. Dat biedt dus toch gerichte zoekmogelijkheid voor die paar velden (maar niet voor titels). Je kunt uiteraard ook kiezen om gewoon meteen op *enter* te drukken. Ook binnen een "publication" kun je zo verder zoeken naar "stories". Truncatie kent Medium niet, maar er wordt wel automatisch op enkel- en meervoud gezocht. Als een zoekwoord ook dan niets oplevert wordt bovendien fuzzy gezocht. Zo levert "siever" onder meer "silver", "sieve", "sivers" en "silverman".

Onder de eerder genoemde kopjes *people*, *publications* en *tags* wordt sowieso altijd al fuzzy gezocht. Een apart zoekscherm voor geavanceerd zoeken is er niet.

In Google

Alle bijdragen in Medium zijn webpagina's en dus ook met Google te vinden. Voordeel daarvan is dat je dan zoeksyntax kunt gebruiken die bij Medium zelf ontbreekt, zoals OR-relaties of zoeken op titelwoorden. Met de toevoeging *site:medium.com* aan je zoekvraag kun je helaas toch niet alles vinden dat op Medium gepubliceerd is. Sommige organisaties die Medium als publicatieplatform gebruiken, doen dat namelijk onder een eigen domeinnaam. Dat is bijvoorbeeld het geval met de Backchannel-blog en John Battelles NewcoShift-nieuwsbrief.

Zoeken of aanbevelen

Tegenover de wat minimalistische zoekmogelijkheden staat dat Medium veel nadruk legt op recommendatiemogelijkheden. Er wordt precies bijgehouden hoe vaak en hoe lang stukken gelezen worden. Op basis daarvan wordt ranking bepaald en worden mail- en twitter-aanbevelingen gegenereerd. Bovendien maken ze het heel makkelijk om met de muis geselecteerde stukjes tekst uit bijdragen direct in tweets te verwerken – Medium is dan ook ontwikkeld door een van de oprichters van Twitter. Daarmee illustreert deze laatste aflevering van deze zoekrubriek hoe in sommige systemen sociale aanbevelingen belangrijker zijn geworden dan zoeken.

Eric Sieverts, redacteur van IP en freelance docent en adviseur

URL	medium.com
Booleaans combineren	alleen AND- en NOT-relaties
Truncatie	nee (wel automatisch woordstam en fuzzy)
Speciale zoekvelden	nee (indirect wel auteurs, publicaties en tags)
Advanced zoekscherm	nee
Parametrische filters	nee
Ook in Google	ja
Semantische markup	nee

Veerle Ultee is informatiemanager bij de gemeente Dongen (Noord-Brabant) en heeft een training- en adviesbureau op het gebied van informatiemanagement en social media, VIC genaamd.

WERKRITUELEN

Veerle Ultee

Je manier van werken in één woord?

Gedreven.

Wat voor mobieltje en computer heb je?

Ik heb een iPhone SE en een Macbook Air 13".

Hoe ziet je werkplek eruit?

Drie schermen: laptop, iPad, smartphone. Een grote thermoskan heet water, een drinkkom en een flesje water. Thuis zit ik het liefst aan de grote tafel in de woonkamer.

Wat is jouw tip om het meest tijd te besparen?

Automatiseer datgene wat je kan automatiseren (inkomende e-mails sorteren in Outlook bijvoorbeeld). Gebruik toetscombinaties (sneltoetsen) voor handelingen die je veel doet en waarvoor je normaal gesproken muis of trackpad zou gebruiken. En leer blind en met tien vingers typen. Ik heb het via een online tool zelf een paar jaar geleden geleerd. Het is een van mijn beste tijdsinvesteringen ooit geweest.

Heb je een to-do-lijstje?

Ja, in de takenlijst-app Wunderlist. Alles op één grote hoop: werk (dienstverband), eigen bedrijf en privé.

Zonder welk apparaat kan je niet leven?

Een waterkoker. Ik drink liters heet water per dag.

24/7 aan het werk?

Nee, een goede nachtrust is heilig. Maar wel van 6.30 tot 22.00 online en – grotendeels – aan het werk.

Luister je tijdens het werk naar muziek?

Muziek leidt me af omdat ik altijd wil meezingen.

Maken social media onderdeel uit van je werk?

Onlosmakelijk. Met name Twitter en LinkedIn.

Wat lees je nu?

De biografie Elon Musk: *Tesla, SpaceX, and the Quest for a Fantastic Future*. Wat een werkethos en een ambitie heeft deze man.

Hoe laad je je eigen 'batterij' op?

Een goede serie op Netflix kijken, het uurtje van en naar het werk fietsen met een luisterboek op, een flinke ronde hardlopen en naar de Kuip om Feyenoord aan te moedigen.

Het beste advies dat je ooit van iemand kreeg?

Dat kreeg ik van mijn moeder: 'Haal alles uit het leven wat erin zit'.

Frank Huysmans

COLUMN

Datadroom

Morgenochtend zal ik voor het eerst wakker worden in de gigabitsamenleving. Met dank aan Günther Oettinger, de EU-commissaris die ik deze term vandaag in een tweet zag bezigen. Het woord nestelde zich behaaglijk onder mijn schedeldak. Hoe ik ook vloek en tier, het laat zich niet verjagen.

Het kijkt niet eens arrogant-geamuseerd op van mijn dreigementen.

Oettinger en zijn collega's van #Team-Juncker voelen de constante druk om de mensen te laten merken dat Europa *levert*. Enthousiast zijn ze op de big data-trein gesprongen toen die vanuit Silicon Valley de oude wereld had bereikt. Big data gaat zorgen voor meer economische groei, dus meer banen, dus meer voorspoed. De slogans waarmee communicatiemanagers proberen de daadkracht van hun Europese bazen te onderstrepen zijn aandoenlijk in hun eenvoud. Europese bedrijven moeten 'meer investeren in data-analyse en in de data-economie'. De Commissie werkt aan een 'vrij verkeer van data tussen sectoren en over grenzen heen'. En, pareltje, 'het potentiële commerciële gebruik van data afkomstig uit het internet der dingen wordt op dit moment nog niet ten volle uitgebuit'.

Meer data is beter. Nog meer data is nog beter. Dan wordt Europa een gigabitsamenleving. Dus als we er met z'n allen voor zorgen dat we zo veel mogelijk data gaan delen en analyseren, lachen we ons in 2020 suf over die paar rotcenten die we de Grieken moesten toeschuiven.

Nu lijkt het me sterk dat onze vader-

'Over big data lees je zelden dat databestanden net als het eerdere – zwarte – goud vervuild zijn'

Frank Huysmans is redacteur van IP, bijzonder hoogleraar bibliotheekwetenschap aan de UvA en zelfstandig onderzoeker en adviseur

landse industriekapiteins zich de volgende technologiezeepbel in laten praten met een term als 'gigabitsamenleving' – toch een beetje het 2016-equivalent van een 5,25 inch floppydisk. De strategische adviseurs zullen in de *board rooms* ongetwijfeld met de *hype cycle* op de proppen komen. Gartner, een groot IT-consultancybureau, is het gelukt dat idee

tussen de oren van de vakgenoten te krijgen. Het is een trucje waarmee het bureau waarschuwt dat nieuwe technologie eerst een hype en een onvermijdelijk daarop volgende vrije val doormaakt voordat de werkelijk zinvolle toepassingen ervan de markt betreden. Stap dus nooit te vroeg in! Wacht liever tot de bodem van het ravijn is bereikt! En huur vooral de jongens en meiden van Gartner in voor een advies. Bijvoorbeeld over wanneer op de big data-trein te stappen.

Nu is die hele hypecyclus een even grote oversimplificering van hoe we technologie adopteren als de retoriek van de Europese Commissie over big data. Wat ze er bijvoorbeeld niet bij vertellen is dat een groot deel van de informatietechnologische innovaties nimmer het stadium van een hype bereikt en daarna in een ravijn tuimelt. Over big data lees je zelden dat databestanden net als het eerdere – zwarte – goud vervuild zijn. Zonder raffinage kunnen data geen grondstof zijn voor diagnoses en voorspellingen waar je iets aan hebt. Voor vannacht wens ik Oettinger zijn natte datadroom. Zelf hoop ik, als vanouds, te ontwaken in de complexe maar vertrouwde informatiesamenleving.

<

VERWACHT

**TREND
IP
NUMMER**

**VERSCHIJNT
BEGIN
DECEMBER**

Special
KNVI Jaarcongres
Powered by KNVI, Ngi-NGN en SOD

**Do it
Yourself!**

**systematisch zoeken | gepersonaliseerde
nieuwsbrieven | augmented reality |
visualisatie van bibliotheekgegevens |
archiknowmads | samenwerking tussen
generaties | cognitive computing**

Metadata

Mediaservice

Licenties & Support

Personeelsdiensten

PERSONALISEER de dienstverlening van uw bibliotheek

Attendeer uw gebruikers op maat.

Bezoek onze stand voor meer informatie of een afspraak

010 206 02 60 | info@ingressus.nl | www.ingressus.nl

Ingressus is aanwezig op het KNLV congres van 10 november 2016 (stand4)

INGRESSUS

Special KNVI Jaarcongres 2016

10 november 2016 - NBC congrescentrum Nieuwegein
congres.knvi.net

DO IT YOURSELF!

Productie: Ronald de Nijs en Dafne Jansen
M.m.v.: Vincent Janssen, Andrea Langendoen,
Edwin Mijnsbergen en Eric Sieverts

Inhoud

5

WICHOR BRAMER:

Systematische zoeker

Hoewel iedereen een voorkeur lijkt te hebben voor meer googliaanse zoekmethoden, is de zoeksystematiek bij Erasmus MC helemaal op Booleaans zoeken gebaseerd. Wichor Bramer heeft daar goede redenen voor.

6

ARCHIKNOWMADS:

Agile archivariissen

Het verschil tussen informatieprofessionals en archivariissen vervaagt, maar ze leven nog wel gescheiden. Het ontbreekt hun aan concrete actie – en daar willen de zogeheten Archiknowmads iets aan doen.

6

DAAN ODIJK:

'Zo'n gepersonaliseerde nieuwsbrief mag best magisch voelen'

De gepersonaliseerde nieuwsbrieven van Blendle worden – dankzij algoritmen – automatisch samengesteld en ze zijn puur gebaseerd op het klikgedrag van de abonnees. Hoe werkt dat?

8

THOM CASTERMANS:

Het visualiseren van bibliotheekgegevens

Project CatVis wil visualisaties van onder andere catalogusgegevens voor een brede gebruikersgroep beschikbaar maken. Daardoor is het makkelijk om bijvoorbeeld patronen te ontdekken.

10

SANDER VEENHOF:

Augmented reality kunst wordt werkelijkheid

De Pokémon GO-rage heeft augmented reality (AR) technologie op enorme schaal geïntroduceerd aan de wereld. Een wellicht onverwacht resultaat van AR is de opkomst van een gloednieuwe kunstvorm.

12

Programma Jaarcongres

14

MARIEKE GRONDSTRA:

'Zet in op maatschappelijke relevantie om generatie Y binnen te halen'

De energie om iets in een organisatie te veranderen komt vaak van jongere generaties, zoals generatie Y. Maar de verandering daadwerkelijk doorvoeren kan alleen als *alle* generaties samenwerken.

16

Aan tafel met Watson

Half september schoof een select gezelschap aan tafel. Vier gangen lang ging het gesprek over de Watson-computer, cognitive computing, privacy, werkgelegenheid én de rol van de informatieprofessional.

Voorwoord

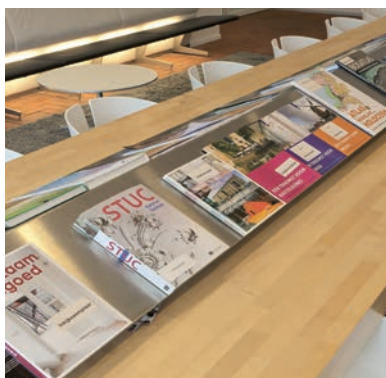
'Do it Yourself'. Onder die titel organiseren de vakverenigingen KNVI, Ngi-NGN en SOD op 10 november a.s. het Jaarcongres. Samen met verschillende sprekers kijkt IP in deze congresspecial vooruit naar deze dag. Tot in Nieuwegein.
De redactie

EEN BRON VAN KENNIS

adlib
an AXIELL product

Meer dan 3000 klanten gebruiken onze software wereldwijd, van academische collecties tot openbare bibliotheken!

Axiell ALM is een vooraanstaand leverancier van collectie management systemen voor bibliotheken, archieven en musea. Adlib Bibliotheek is een professioneel softwarepakket voor informatiemanagement, kennismanagement en catalogusbeheer en wordt gebruikt in tal van bibliotheken, mediatheken en documentatiecentra in o.a. het (hoger) onderwijs, de gezondheidszorg, juridische instellingen en bedrijven.

Adlib Bibliotheek is gebaseerd op internationale standaarden en beschikt onder meer over uitgebreide thesaurusfunctionaliteit en koppelingen met digitale media. Adlib Bibliotheek kan naadloos aangesloten worden op onze Archief- en Museummodules zodat één volledig geïntegreerd systeem ontstaat. Uiteraard kan Adlib Bibliotheek uitgebreid worden met diverse online services en onze uitleen-, tijdschriften- en bestelmodules.

AXIELL ALM Netherlands BV
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Nederland

+31 (0)346 58 68 00
ALM.sales@axiell.com
alm.axiell.com

AXIELL
ARCHIVES LIBRARIES MUSEUMS

Systematische zoeker

IP sprak met Wichor Bramer, biomedisch informatiespecialist bij het Erasmus MC, over de workshop die hij op het KNVI Jaarcongres geeft. De zoeksystematiek die in Rotterdam ten behoeve van medische 'systematic reviews' is ontwikkeld, brengt hij daar bij een breder publiek onder de aandacht.

Door: Eric Sieverts

De zoeksystematiek bij Erasmus MC is helemaal op Booleaans zoeken gebaseerd. Nu iedereen een voorkeur lijkt te hebben voor meer googliaanse zoekmethoden, wilden we graag Bramers argumenten horen om aan die klassieke methode vast te houden. 'In de medische wereld ligt de nadruk heel sterk op evidence based medicine. Dit betekent dat je bij het zoeken naar informatie eigenlijk geen enkele evidence, dus geen enkele publicatie mag missen. En dat betekent dat je heel gestructureerd moet nadenken wat de kenmerken zijn van de artikelen die je onderzoeksvraag zouden kunnen beantwoorden en die in een precieze zoekvraag moet vertalen. Booleaans zoeken is daarvoor nog altijd de aangewezen methode, met veel OR's tussen synoniemen, en gebruik van NEAR om preciezer te zoeken dan met alleen maar AND-relaties.'

'Op basis van de systematic reviews waarvoor wij de literatuur bij elkaar zoeken, worden medische beslissingen genomen, waar mensenlevens mee gemoeid zijn. Daarbij mag je niet afgaan op de toevallige relevance ranking van een bepaalde zoekmachine. Dat je voor je uiteindelijke selectie dan meer publicaties moet doornemen, is natuurlijk onvermijdelijk. Ook voor andere vakgebieden is deze manier van zoeken in wezen net zo belangrijk; ook daar begint men meer "evidence based" te werken en wordt het belangrijker weinig te missen.'

Die eigen methodiek rond het Booleaans zoeken, wat houdt die in?

'Je begint uiteraard met vraaganalyse; wat de meest belangrijke elementen zijn om verder uit te werken. Voordeel bij medische vragen is dat je daarbij kunt uitgaan van thesaurustermen en de synoniemen die de thesaurus biedt. Bij het intikken van je zoekvraag begin je al met haakjes te zetten, voordat je zoektermen daartussen gaat

Wichor Bramer

Voorbeeld

Voorbeeld van een onderzoeksvraag voor een systematic review waarvoor Wichor Bramer het literatuuronderzoek deed: 'Efficacy and safety of flibanserin for the treatment of hypoactive sexual desire disorder in women'

zetten, zodat er met de syntax niets mis kan gaan. Goed kijken wat je met het een wel en met het ander niet vindt, levert weer nieuwe woorden om de zoekvraag uit te breiden. Zo'n zoekvraag kan uiteindelijk uit een combinatie van wel meer dan 200 termen komen te bestaan.'

Voor die systematic reviews zoeken jullie in wel zeven verschillende databases. Zit op jullie terrein niet alles al in Medline/Pubmed of in Embase?

'Dat we in meer bestanden zoeken heeft niet zozeer te maken met de dekking van de bestanden die jij noemt, maar met de verschillen in toegekende indextermen, of eventuele full-text doorzoekbaarheid. Zo vind je toch altijd nog wat extra's. Daarbij maken we wel gebruik van macro's om een

zoekvraag automatisch te vertalen naar de syntax van andere gebruikte zoeksystemen.'

Is die methode ook geschikt voor onderzoekers zelf?

'Promovendi krijgen een cursus om zo te leren zoeken voor hun eigen onderwerpen. Daarbij stellen we ook onze macro's beschikbaar. Maar die cursus is niet bedoeld als vervanging van de informatiespecialist. Zelf doen wij 80 procent van de zoekacties voor systematic reviews – zo'n 200 vragen per jaar. Gewone klinische zoekvragen doen de gebruikers wel grotendeels zelf. Daar ontbreekt ons de tijd voor.'

Voor dat grote aantal systematic reviews, hebben jullie daarvoor wel voldoende mankracht?

'Dat lukt wel, doordat ik zo'n vraag, dankzij die standaardmethodiek, in gemiddeld 70 minuten afhandel, in plaats van er bijna één week over te doen, zoals hier en daar gebruikelijk is. Vanwege die snelheid is onze methode ook wel een beetje controversieel in de medische informatiewereld. Maar het zijn vooral die methodiek en het gebruik van handige, betrekkelijk simpele macro's wat ontzettend veel tijd scheelt, maar toch aantoonbaar goede resultaten oplevert. De ervaringen hiermee proberen we ook zo veel mogelijk met anderen te delen, waardoor de reviews van anderen uiteindelijk ook beter worden. En voor zoekacties in andere vakgebieden geldt dat ook. De titel van mijn cursus geeft eigenlijk al aan waar het om gaat: "Improving efficiency and confidence in systematic searching".'

TRACK 9

SKILL-UP INFORMATIEVAARDIGHEDEN-ONDERWIJS

Wichor Bramer: Efficiënt en systematisch zoeken in bibliografische databanken

Agile archivarissen: Archiknowmads

Archiknowmads bestaat uit informatieprofessionals en archivarissen, die onderzoek doen naar de toekomst van het archiefvak. Dit doen zij niet van achter hun bureau, maar al doende, op de werkvloer.

Door: Dafne Jansen

Archiknowmads is een initiatief dat begin 2016 is ontstaan uit onvrede met de status quo. De trekkers constateerden dat er heel veel creativiteit in de archiefsector aanwezig is, maar dat die zelden wordt toegepast in het dagelijks werk. De kern van het vak is ICT-georiënteerd. Maar ICT wordt toegepast vanuit

het traditionele denkkader, en daardoor worden mogelijkheden niet benut, kansen gemist. Dit in tegenstelling tot andere sectoren of organisaties, waar het gebruikelijk is om meer vanuit de mogelijkheden van de techniek te denken.

De knowmads zien dat het verschil tussen 'informatieprofessionals' en 'archivarissen' vervaagt, maar dat ze nog wel gescheiden leven. Er wordt aan beide kanten veel vergaderd en overlegd, en er worden mooie stukken geschreven over 'hoe het zou moeten', maar het ontbreekt aan concrete actie. De Archiknowmads (zie tinyurl.com/hhcokkd) willen kijken naar 'hoe het zou kunnen', en bieden een podium aan mensen die daar ideeën over hebben die ze willen delen. Daarbij werpen ze zichzelf op als 'reisleiders' om veranderingsgezinde archivarissen en informatieprofessionals naar de toekomst te begeleiden.

Naast de vaste kern van een tiental knowmads kunnen er altijd mensen aanhaken, of weer afhaken – de Archiknowmads zien zichzelf als een zwerm die aanzwelt en weer krimpt, maar vooral altijd in beweging is. De deelnemers representeren een andere, bottom-up en

Archiknowmads in full swing

meer agile werkwijze, die in de traditionele beroeps- en brancheverenigingen misschien nog niet zo sterk doorgedrongen is. Knowmad Sylvia Bakker-Kempen denkt dat deze verenigingen in de toekomst zullen verdwijnen als ze niet evolutueren. Zij is net terug van een werkbezoek aan Estland, waar ze een kijkje nam bij e-Estonia. Dit soort excursies, waarbij input van buiten naar binnen wordt gehaald, is kenmerkend voor de Archiknowmads. 'Je ziet dat de noodzaak om anders te werken – een nieuwe papieren bureaucratie opzetten was gewoon te kostbaar – heeft geleid tot échte innovatie bij de Estlandse overheid. Niet alles gaat direct goed, maar dat hoeft ook niet. De ideeën erachter klóppen, zoals i-Voting. Het is toch idiotisch dat als je in een paar maanden in Australië verblijft, je niet zou kunnen stemmen in je thuisland?'

TRACK 12

I AM NOT YOU, BUT YOU ARE I TOO
Ontdekkingsstocht en reisverhaal van Archiknowmads als een zwerm van informatieprofessionals

nieuwsbrief

Afgelopen juni promoveerde data-scientist Daan Odijk aan de Universiteit van Amsterdam, om diezelfde maand nog aan de slag te gaan bij Blendle. Van de wetenschappelijke wereld naar een journalistieke startup, dat lijkt een grotere overgang dan het in werkelijkheid is.

Door: Dafne Jansen

Daan Odijk maakte in Amsterdam deel uit van de onderzoeksgroep Information Retrieval, die bestaat uit zo'n 25 onderzoekers. De grootste groep in zijn soort, vertelt Odijk vanuit het kantoor van Blendle aan de Catharijnesingel in Utrecht. Binnen het vakgebied is het normaal dat je het hele onderzoek van het formuleren van de onderzoeksvraag tot en met het coderen van de algoritmes zelf doet. Zijn promotieonderzoek bestaat uit drie onderdelen, die alle een concrete toepassing hebben opgeleverd. Bijvoorbeeld het 'tweede scherm' dat contextuele informatie geeft tijdens het kijken van actualiteitenprogramma's en nu gebruikt wordt door de NPO.

Een overstap naar het bedrijfsleven lag voor de hand, maar uiteindelijk won Blendle het toch van 'reuzen' als Yahoo en Microsoft, en niet alleen omdat hij vanwege zijn gezin liever in Nederland bleef. 'Bij die reuzen ben je een klein onderdeel van een groot team, bij Blendle stuur ik zelf het datateam aan en heb ik direct invloed op het proces.'

Personalisatie

Wie gebruikmaakt van Blendle, weet dat er

'Zo'n gepersonaliseerde mag best magisch voelen'

dagelijks een nieuwsbrief in je mailbox terechtkomt met aanbevolen artikelen. Je kiest zelf wat je wilt lezen, en je betaalt alleen wat je daadwerkelijk wilt: als een artikel tegenvalt kun je je geld terugvragen. Het bijzondere is dat de nieuwsbrief al na een paar dagen (mits je daadwerkelijk artikelen aanklikt natuurlijk, en je je niet afmeldt voor de nieuwsbrief) steeds meer aan lijkt te gaan sluiten bij jouw voorkeuren. Odijk is met zijn team verantwoordelijk voor deze personalisatie. Iedere ochtend tussen 5 en 8 scannen de redacteurs duizenden artikelen, en voorzien ze van metadata. Niet alleen feitelijke informatie, maar ook gevoelswaarde en sfeer worden benoemd. Dit proces automatiseren bleek nog niet mogelijk, al is de techniek om automatisch metadata te extraheren hoopgevend. Vervolgens worden de nieuwsbrieven automatisch samengesteld, door de algoritmen van Odijks team, die puur gebaseerd zijn op jouw klikgedrag. 'Het mag best magisch voelen,' zegt hij. 'De bedoeling is dat we je uiteindelijk steeds beter leren kennen, en kunnen anticiperen op artikelen over onderwerpen die je niet direct zelf zou uitkiezen, maar die toch relevant voor je zijn.' Ondanks dat Blendle zich nog moet bewijzen lijken ze hun prioriteiten goed op orde te hebben: 'Het doel is om jou meer (kwaliteits-)journalistiek te laten lezen. Als we dat doel bereiken betekent dat natuurlijk ook een stijging van de omzet, maar dat is geen doel op zich.'

Niet alleen voor techneuten Tijdens zijn sessie op het KNVI Jaarcongres zal Odijk meer vertellen over de algoritmen die het klikgedrag van Blendle-gebruikers om kunnen zetten in een gepersonaliseerde nieuwsservice. Wordt dat geen sessie voor

Daan Odijk

techneuten? 'Nee hoor, ik vind dat als je het zelf begrijpt, je het ook op een voor iedereen toegankelijke manier uit moet kunnen leggen.' Misschien is het zijn achtergrond als onderwijzer, maar Odijk is wars van moeilijk gedoe. Dat is ook wat hij mensen mee zou willen geven: laat je niet afschrikken door complexiteit. Ook complexe dingen zoals zoekmachinetechnologie zijn begrijpelijk te maken voor de gemiddelde mens. Misschien dat meer begrip ook leidt tot minder angst.

Tijdens zijn lessen vroeg Odijk zijn leerlingen om eens te kijken wat ze over hem konden vinden online. Ze vonden hardlooptijden, reisverslagen. Zijn doel was niet om hen bang te maken voor wat anderen over hen zouden kunnen vinden, maar om na te denken over de mechanismen achter internet (en specifiek zoekmachine-)gebruik.

Ondanks de personalisering in de nieuwsbrief is hij niet bang dat Blendle een filterbubble creëert. 'We zijn geen Facebook. Als er al sprake is van een bubble, dan is dat hooguit de bubble die de landelijke dagbladen creëren. En als Blendle iets wil, dan is het juist lezers uit hun bubble trekken.'

'Iedere ochtend tussen 5 en 8 scannen de redacteurs van Blendle duizenden artikelen, en voorzien ze van metadata'

TRACK 4

U R A HERO - HELDEN DIE STUK VOOR STUK EEN PODIUM VERDIENEN

Daan Odijk: Slimme technologieën om het juiste nieuws te vinden

CatVis: het visualiseren van bibliotheekgegevens

Op het KNVI Jaarcongres belicht Michel Westenberg, Assistent Professor aan de Technische Universiteit van Eindhoven, het zogeheten Visual Analytics for the World's Library Data-project. Het doel van dit project is om een toolkit te ontwikkelen ten behoeve van de visualisatie van bibliotheekgegevens.

Westenbergs collega Thom Castermans (promovendus) licht alvast het project toe.

Door: Edwin Mijnsbergen

Wat is CatVis?

'Het Visual Analytics for the World's Library Data-project, informeel ook wel "CatVis" (www.win.tue.nl/CatVis/) genoemd, heeft als doel om visualisaties van onder andere catalogusgegevens, primair bibliotheekgegevens, beschikbaar te maken voor onderzoekers in de geesteswetenschappen, beheerders van bibliografische data en de gebruikers daarvan. In het bijzonder werken aan het project filosofen van de Universiteit van Amsterdam en verschillende mensen van OCLC mee. Visualisaties zijn een krachtig middel om patronen te vinden in grote hoeveelheden data, maar ook om opvallende of mogelijk foutieve datapunten te vinden. Ze worden in sommige vakgebieden al veel gebruikt, bijvoorbeeld in de medische wereld. Denk dan aan scans. In andere vakgebieden niet, terwijl er wel potentie voor is. Wij vullen dat gat met het CatVis-project.'

Kun je een voorbeeld van zo'n visualisatie geven?

'Neem bijvoorbeeld de visualisatie van data uit WorldCat, die als illustratie bij dit interview dient. WorldCat is een enorme catalogus van bibliotheekgegevens, die wordt beheerd door OCLC. De visualisatie in de achtergrond toont publicaties over de Italiaanse renaissance.'

'We hebben er na een ontwerpproces voor gekozen om voor elke publicatie een symbool op de wereldkaart te tekenen. Dit is simpelweg een klein vierkantje, waarvan de kleur aangeeft wanneer het boek gepubliceerd is en de locatie overeenkomt met die van de uitgever. De kleur is een van vijf tinten paars. Des te donkerder de tint is, des te recenter het werk is gepubliceerd.' 'De grote kracht van de visualisatie is dat we vervolgens symbolen die overlappen samenvoegen, zodat alle symbolen goed leesbaar zijn. We doen dit niet handmatig, maar met een speciaal daarvoor ontworpen algoritme, dat we geïmplementeerd hebben en dat door een computer uitgevoerd wordt. We ontwerpen een soort recept dat door de computer gerealiseerd kan worden, en bewijzen dat het werkt. In dit geval betekent dat dat alle overlap gedetecteerd en opgelost wordt. Daarna implementeren we het zo efficiënt mogelijk in de praktijk, wat een uitdaging op zichzelf is.'

'Deze visualisatie werkt online, ongeveer zoals Google Maps werkt. Het is mogelijk om in en uit te zoomen en de kaart te verschuiven. Bij inzoomen zullen samengevoegde symbolen uit elkaar vallen, zodat meer detail zichtbaar wordt. De visualisatie is te bekijken op glammap.net.'

Wat heeft de 'gewone' gebruiker eraan?

'Patronen op een kaart kunnen in een oogopslag gezien worden. In een tekstuele interface is dit veel moeilijker. Hetzelfde geldt voor afwijkende datapunten. Een voorbeeld van een patroon in bovengenoemde visualisatie is dat te zien is dat er veel gepubliceerd is in Italië.'
'Als een publicatie een verkeerde locatie heeft in de data en daardoor in zee of op de noordpool belandt is dat natuurlijk duidelijk te zien, terwijl het in een tekstuele interface niet direct opvalt.'

Van wanneer tot wanneer loopt het project en wat zijn de voorlopige bevindingen?

'Het project is in september 2015 begonnen en zal eindigen in september 2019. Er is een nieuw type visualisatie ontworpen en er zijn al ideeën voor verder werk. De visualisatie richt zich op het tonen van zoekresultaten en zal nog worden gepubliceerd. Het project focust zich nu op het bouwen van tools die helpen bij het opschonen van data. Denk daarbij aan een interface waarbij gebruikers fouten kunnen vinden en corrigeren. Ook willen we gebruikers in staat stellen om data te verrijken, bijvoorbeeld door datasets te combineren.'

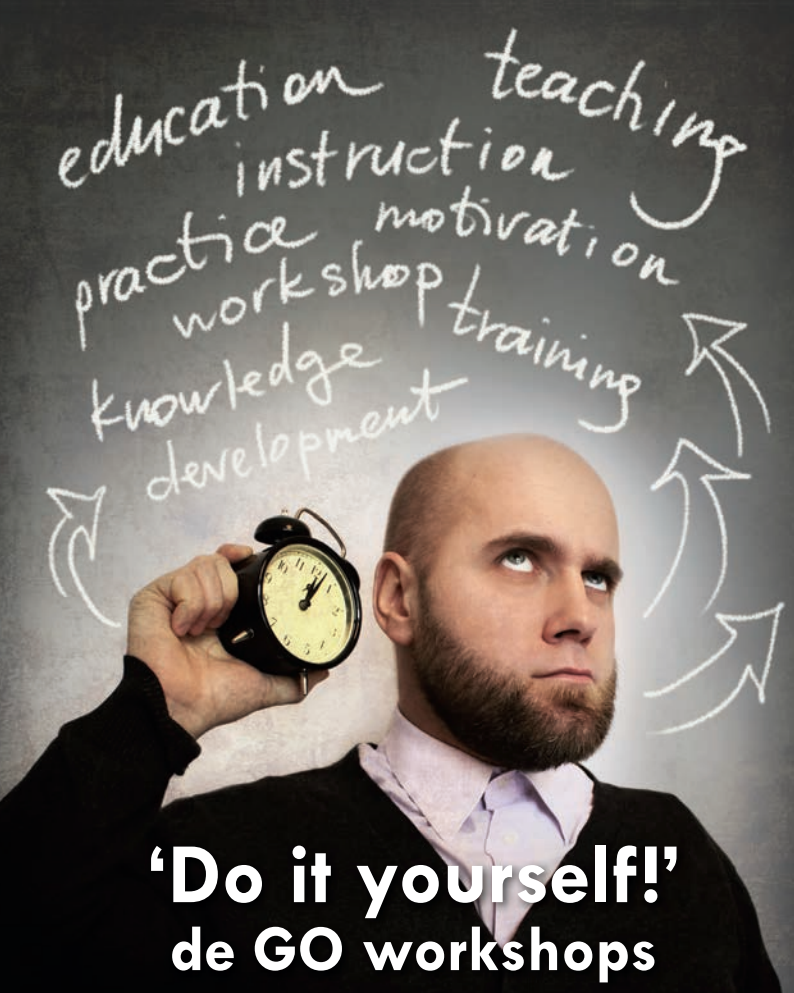
Leent WorldCat zich als catalogus voor dit project?

'WorldCat biedt een schat aan informatie en is in die zin uitstekend geschikt voor ons project. Natuurlijk is WorldCat niet perfect. Dat is echter geen probleem, want een van de doeleinden waar visualisaties geschikt voor zijn, is het inzichtelijk maken van fouten en onvolledigheden in de getoonde data. Een van onze projectdoelen is dan ook om tools te bouwen waarmee de kwaliteit van onder andere WorldCat verbeterd zou kunnen worden.'

TRACK 2

VISUALISEREN VAN DATA EN INFORMATIE

Michel Westenberg: Visualisaties van bibliotheekdata: het project CatVis

'Do it yourself!' de GO workshops

(TRACK 13)

OP 10 NOVEMBER VERZORGT GO OPLEIDINGEN
TIJDENS HET KNVI NGI-NGN SOD JAARCONGRES
4 WORKSHOPS DIE JOUW STATUS ALS 'INFORMATIEHELD'
BINNEN DE ORGANISATIE KUNNEN VERSTERKEN!

SESSIE 1: PRIVACY EN DIGITAAL GEGEVENSBEHEER

Zorg dat je 'in control' bent als het gaat om
de privacy van jouw klanten / gebruikers

SESSIE 2: BOUW EEN WEBSITE MET WORDPRESS

Leer in 40' minuten hoe je eenvoudig een
aantrekkelijke en doeltreffende website bouwt!

SESSIE 3: ZELF INFOGRAPHICS MAKEN!

Een afbeelding zegt meer dan 1000 woorden. Wij
leren je in een sessie hoe infographics te maken.

SESSIE 4: INTRODUCTIE BUSINESS INTELLIGENCE

BI complex en ingewikkeld? Echt niet! Leer in
40 minuten hoe waarde haalt uit datasets.

HET IS TIJD OM UIT TE GROEIEN
TOT INFORMATIEHELD
MET HULP VAN GO OPLEIDINGEN!

Meer informatie:
goopleidingen.nl/agenda
of 070-3512380

Augmented reality kunst wordt werkelijkheid

De Pokémon GO-rage heeft
'augmented reality' (AR)
technologie op enorme schaal
geïntroduceerd aan de wereld.
Een wellicht onverwacht resultaat
van AR is de opkomst van een
gloednieuwe kunstvorm. AR-
technologie heeft Sander Veenhof
namelijk in staat gesteld een
zelfbenoemde 'augmented reality-
kunstenaar' te worden.

Door: Vincent Janssen

Voor de meeste IP-lezers zal de afkorting
'AR' enige belletjes laten rinkelen. Bij het
horen van de term 'augmented reality-
kunstenaar' verschijnen echter al veel ver-
baasde gezichten. IP vroeg daarom aan
AR-kunstenaar Sander Veenhof om deze
nieuwe kunstvorm te verhelderen: 'De let-
terlijke vertaling van AR is "verrijkte werke-
lijkheid". Kijkend via een smartphone app of
een AR-bril kunnen er digitale toevoegingen
in de wereld om ons heen verschijnen. Zo
kunnen posters tot leven komen of kan er
extra informatie verschijnen op de pagina's
van een magazine. Maar tegenwoordig kan
ook een object of een hele ruimte fungeren
als driedimensionaal canvas. Er ontstaan
dan virtuele ruimtes die integreren en com-
municeren met de realiteit: een half digitale
werkelijkheid die je zelf kunt vormen, zonder
beperkingen en grenzen.' Veenhof gebruikt
dit digitale canvas om virtuele sculpturen,
semi-virtuele theaterstukken en andere
kunstwerken te maken die te zien zijn met
een AR-bril. Veenhofs kunstzinnige vrijheid
wordt enkel beperkt door de technologische
mogelijkheden van AR.

Wildvreemden

Veenhof probeert met zijn kunstwerken een maatschappelijke boodschap uit te dragen. De kunstenaar is namelijk bang 'dat we door het leven zullen gaan als halve robots, die worden aangestuurd door algoritmes en data uit de cloud'. Als gevolg van de smartphone hebben we volgens hem te weinig aandacht voor de directe, fysieke omgeving: we kijken te weinig om ons heen.

Om hier een verandering in te brengen ontwikkelde Veenhof het 'Meet Your Stranger'-project: 'Daarin raak je op willekeurige plekken verzeild in korte theatrale scènes die je samen met een wildvreemde ter plaatse beleeft. De deelnemers voeren ieder de helft van een theaterscript op.' Met het project wil de kunstenaar duidelijk maken dat meer techniek niet altijd de beste oplossing is. Soms is er juist menselijke en fysieke interactie nodig in een situatie waarin de techniek tekortschiet.

Ook voor informatieprofessionals

Hoewel Veenhof pionierswerk verricht met zijn AR-kunst, ziet hij ook al toepassingen voor het werk van informatieprofessionals: 'AR heeft niet alleen futuristische toepassingsmogelijkheden. Het ontsluiten van (beeld)archieven en het visualiseren van materiaal op de plek waar het relevant is, zal iets zijn waar we op korte termijn steeds meer van zullen gaan zien. De kern en de kracht van AR draait om locatiegebonden data en interactie.'

Welke apps of AR-tools hiervoor bruikbaar zijn kan de kunstenaar vooralsnog moeilijk aanwijzen. 'Wel kan ik aanraden om een keer de Microsoft HoloLens uit te proberen. Het is dé manier om AR optimaal te ervaren.'

Toekomst

De ontwikkelingen achter de AR-technologie gaan nu heel hard en 2017 wordt de vuurdoop voor veel nieuwe AR-producten. Toch is Veenhofs vertrouwen in de toekomst van AR bescheiden: 'De apparaten die een optimale visuele ervaring bieden, zijn zélf nog niet optimaal. De HoloLens bijvoorbeeld is te groot om permanent te kunnen dragen.' Het zal nog lang duren voordat iedereen massaal met AR-apparatuur rondloopt, verwacht Veenhof. Volgens de kunstenaar zal het gebruik van AR op de korte termijn vooral draaien om het vinden van de juiste informatie op het juiste moment, om die vervol-

gens te bekijken met het meest geschikte apparaat. 'De smartphone zal voor een groot deel van de AR-toepassingen prima bruikbaar zijn. Vermoedelijk zullen we alleen indien nodig een viewer opzetten, dankzij de uitvouwbare AR-bril die we in de toekomst eveneens op zak gaan hebben.'

Sander Veenhof

Oculus Rift

TRACK 6

DIGITAAL DENKEN, DIGITAAL DOEN

Sander Veenhof: Augmented- en virtual reality

Programma Jaarcongres

9.00 uur	Inloop, registratie, koffie, thee, netwerkvloer (Grand Hall)						
09.45-11.15 uur	Plenair ochtendprogramma Opening – Uitreiking Victorine van Schaick Prijs 2016 – Keynotespreker: Tom van Oeffelt – Pecha Kucha OCLC: Ellen Hartman						
	Track 1 Do it yourself!, maar niet alleen (Breng kennis en community samen)	Track 2 Visualiseren van data en informatie (Storytelling, datavisualisatie en infographics)	Track 3 Hoe krijg je transitie voor elkaar (De rol van informatie-professionals in een informatie-samenleving)	Track 4 U R a hero: helden die stuk voor stuk een podium verdienen (On-opvallende informatieprofessionals die opvallende dingen doen)	Track 5 Young talent (Over en met jonge informatie-professionals)	Track 6 Digitaal denken, digitaal doen (Over digitalisering en digitale competenties)	
11.30-12.10 uur	Maarten Crump: Content volgens de Bredebieb - breder dan de bieb	Michel Westenberg: Visualisaties van bibliotheekdata: het project CatVis	Geert-Jan van Bussel: De informatie-maatschappij en de veranderende rol van de informatie-professional	Daan Odijk: Slimme technologieën om het juiste nieuws te vinden	---	Margreet Windhorst: Het puberbrein van de overheid	
12.15-13.30 uur	Lunch op netwerkvloer (Grand Hall)						
12.30 uur	Infobattle finale (Winebar)						
13.30-14.10 uur	Ellen Bijsterbosch en Tom van de Wetering: 'Datageletterd' in het tijdperk van big data	Edith van Dasler: Tools, en nog meer tools	Marjan Schils: Transitie digitale dossiervorming team DIV bij de gemeente Zaanstad (praktijkcase)	Antoon van Luxemburg: CIO 3.0 - Het verschil maken bij digitale transformatie	---	Ed Kruithof: Talkin' 'bout my generation - digitaal leiderschap als niemand luistert	
14.15-14.55 uur	Maaïke Toonen: Samenwerking KB-Belastingdienst	Klaas Jan Mollema: Visualiseren van data en informatie (workshop)	Roeland Suylen: Loslaten en opnieuw beginnen (presentatie/workshop)	Tjerk Hobma: Business Transformation Framework, van strategie tot implementatie	Korte (Pecha Kucha) presentaties van Young Talents	Marcel Geraards: ICT-projecten bij de overheid	
14.55-15.15 uur	Pauze, koffie, thee, netwerkvloer (Grand Hall)						
15.15-15.55 uur	Ellen Bijsterbosch en Tom van de Wetering: 'Datageletterd' in het tijdperk van big data	Annet Konijn: Storytelling	Roeland Suylen: Loslaten en opnieuw beginnen (presentatie/workshop)	Wouter Bronsgeest: De informatie-professional 3.0	Korte (Pecha Kucha) presentaties van de finalisten / 15.40-15.55 Margriet van Eck Poppe: Wat is nu eigenlijk een informatie-professional?	Sander Veenhof: Augmented en Virtual Reality	
16.00-17.00 uur	Prijsuitreiking GO-KNVI-Prisma-Infobattle 2016 – Keynotespreker: Dimitri Tokmetzis – Verloting iPad – Afsluiting						
17.00-18.00 uur	Receptie op de netwerkvloer (Grand Hall)						

Track 7	Track 8	Track 9	Track 10	Track 11	Track 12	Track 13
Points of you: the coaching game (Discussiëren over het vakgebied van de informatie-professional)	Read and destroy: gone in 60 seconds (Archiveren en vernietigen van informatie)	Skill-up informatie-vaardigheden-onderwijs (Methoden en frameworks voor informatie-vaardigheden-onderwijs)	Open en innovatief - wat betekent dat voor mij? (Open science, het wat en hoe en uw eigen rol daarin)	Problem solving in een steeds complexere wereld (Complexe problemen oplossen, voorkomen, voorspellen en besturen)	I am not you, but you are I too (Machine learning, blockchain en innoveren)	Workshops door GO opleidingen: Word een informatieheld (Snelkooksessies over privacy, BI, infographics en WordPress)
Esther Kloos / Anouk Boering: Points of you (workshop)	Ruud Veltmeijer / Ruth van Belkum: Less is more - slimmer selecteren met de GWR	Anneke Dirkx: Framing informatie-vaardigheid	Maarten van Veen: Morgen is alles beter!	Ron Vonk: RATIOnele methoden voor complex problem solving	Dave Hoogendoorn: Kansen die blockchain de IP'er biedt	Mirjam Elferink: Privacy, datalekken en digitaal gegevensbeheer
Esther Kloos / Anouk Boering: Points of you (workshop, herhaling)	Vincent Teerling / Karin Bornhijm: Shaken not stirred - de life cycle van documenten	Anja Bastenhof: In contact met de gebruiker - een onderzoek naar de behoeften van studenten op het gebied van informatievaardigheid // Harrie van de Meer: Informatievaardigheid - 'blenden' en 'flippen' binnen leerlijnen	Bianca Kramer / Jeroen Bosman: Open Science - wat?	Martijn Maas: Better safe than sorry!	Ronald Baan: Van openbare data naar bruikbare data - parlementaire informatie super-toegankelijk gemaakt door Haagse Feiten	Rob Coers: Bouw een website met WordPress in 40 minuten
Esther Kloos / Anouk Boering: Points of you (workshop, herhaling)	Barry Bakker: The future is now - op weg naar een toekomstvast informatie-management	Wichor Bramer: Efficiënt en systematisch zoeken in bibliografische databanken (deel 1)	Bianca Kramer / Jeroen Bosman: Open Science - hoe?	Ruud van Loon: Toeval bestaat niet, het is slechts een gebrek aan informatie	Nicky Hekster: Welkom in de wereld van Cognitive Computing!	Rob Coers: Zelf infographics maken
Esther Kloos / Anouk Boering: Points of you (workshop, herhaling)	Marieke Grondstra: Storm in the archives - de informatiegeneratie	Wichor Bramer: Efficiënt en systematisch zoeken in bibliografische databanken (deel 2)	Bianca Kramer / Jeroen Bosman: Open Science - ik?	Gert Jan van der Ham: De ICT steeds complexer? Doe niet zo moeilijk!	De ontdekkingstocht en het reisverhaal van de Archiknowmads als een zwerm van informatie-professionals	Kevin Otjes: Introductie Business Intelligence

Ga voor het actuele programma naar congres.knvi.info

KBenP

meer waarde uit informatie

ADVIES

APPS

BUSINESS
INTELLIGENCE

CONTENT

SEARCH

TALENT

ZAAKGERICHT
WERKEN

FAIRPOINT

GO OPLEIDINGEN

SMARTSHORE

UITGEVERIJ IP

De KBenP Groep helpt u uw informatievoorziening op een hoger plan te brengen en voortdurend verder te verbeteren.

KBenP doet dit door te inspireren, te innoveren en praktisch bruikbare en succesvolle resultaten op te leveren.

KBenP werkt vanuit gedegen vakkennis, ervaring en competenties. Alle facetten van informatievoorziening, -management en -beheer zijn ons vak.

KBenP levert waar voor geld. Onze cultuur is no-nonsense: afspraak is afspraak.

'Zet in op maatschappelijke relevantie om generatie Y binnen te halen'

Marieke Grondstra is veranderkundige, trainer en coach. Met haar bedrijf Generatie STORM wil ze verschillende generaties binnen organisaties wakker schudden en op koers zetten naar een effectieve samenwerking. Ze schreef samen met organisatiepsycholoog Aart Bontekoning het boek *Ygenwijs*, waarin generatie Y aan het woord is over werken en samenwerken met de andere generaties.

Door: Andrea Langendoen

Grondstra begon haar loopbaan bij een groot Amerikaans adviesbureau. 'De gemiddelde leeftijd was er vrij laag. Het viel me op dat veel van de jonge mensen (generatie Y) die er werkten het al snel vrij heftig vonden met als gevolg dat ze afhaakten of een burnout kregen. Ik besloot toen te onderzoeken waarom mensen uit die generatie het werken zo zwaar vonden, terwijl de mensen uit de generaties erboven juist energie kregen van datzelfde werk.'

Lerende generatie

Generatie Y is heel autonoom, heel erg zichzelf, aldus Marieke Grondstra. 'Ze passen zich niet snel aan, doen niet alles "zoals het hoort". Dat is zowel een voordeel als een nadeel. Niet alleen vinden ze collegialiteit heel belangrijk, ook geven en krijgen ze graag op een gelijkwaardige manier feedback. Het is een lerende generatie die het belangrijk vindt gezamenlijk iets te bouwen. Tegelijkertijd hebben ze een hekel aan rou-

info@kbenp.nl
070 - 300 06 84
www.kbenp.nl

tine; werk vinden ze al gauw een sleur worden. Ze gaan al snel op zoek naar nieuwe dingen, waardoor hun aandacht voor de zaken die ze kennen verslapt. In sommige organisaties kan dat spanningen opleveren.'

Branding

Wil een organisatie generatie Y binnenhalen, dan kan zij inzetten op maatschappelijke relevantie. 'Veel mensen binnen deze generatie zijn op zoek naar zingeving en naar vakmanschap. Dat is iets wat je tegenwoordig overal terugziet,' aldus Grondstra. 'Die maatschappelijke relevantie zie je juist in branches die op het eerste gezicht wat minder "sexy" zijn. Denk bijvoorbeeld aan de afvalbranche: in deze tijd van recyclen en duurzaamheid is het voor jonge mensen juist heel gaaf om daarin actief te zijn.' Een groot deel van je succes bij het aantrekken van deze generatie is dus afhankelijk van de 'branding' van je organisatie, de beeldvorming naar buiten toe.

Veranderenergie

De energie om iets in een organisatie te veranderen komt vaak als eerste van de jongere generaties, is de ervaring van Grondstra. 'Die heeft de frisse blik en ziet wat er niet klopt. De verandering daadwerkelijk doorvoeren kan alleen als alle generaties samenwerken, elke generatie vanuit een eigen perspectief: babyboomers als na-oorlogse opbouwers, generatie Y juist meer vanuit persoonlijke drijfveren. Generatie X kan als procesbegeleider de verbinding leggen tussen de verschillende generaties. En de pragmatische generatie richt zich het meest op het efficiënt realiseren van dingen. De

kennis en kunde van alle generaties is nodig voor succesvolle transitie van oud naar nieuw. Organisaties kunnen door gebruik te maken van de kwaliteiten van iedere generatie het beste tot innovatie te komen.'

Marieke Grondstra

Geen focus op high potentials

Heeft Grondstra tot slot nog tips voor organisaties die een transitie (willen) doormaken? 'Het ligt voor de hand, maar het belangrijkste is om als organisatie écht het besluit te nemen om te veranderen. Zorg dat je de ondersteuning krijgt van *alle* generaties en geef aan dat ze allemaal kunnen bijdragen aan de innovatie. Vaak leggen organisaties daarbij de focus op high potentials uit de jongere generatie – met het risico dat die "highpo's" voor de implementatie alweer vertrokken zijn en dat de oudere generaties zich ondergewaardeerd voelen. Zet dus in op duurzaamheid en inzet van *alle* generaties.'

'Een verandering in een organisatie doorvoeren kan alleen als alle generaties samenwerken, elke generatie vanuit een eigen perspectief'

Generaties

Marieke Grondstra deelt generaties in naar geboortjaar (in perioden van vijftien jaar):

Babyboomers/protestgeneratie: geboren 1941-1955 – idealistische en gedreven democratiserders, die een zinvolle bijdrage willen leveren.

Generatie X/verloren of verbindende generatie: geboren 1956-1970 – verbindend en coachend, gericht op anderen.

Pragmatische generatie: geboren 1971-1985 – pragmatische generatie met een 'handen uit de mouwen'-mentaliteit en erg resultaatgericht.

Generatie Y: 1986-2000: creatieve multitaskers, gericht op persoonlijke ontwikkeling en op delen met anderen.

TRACK 8

READ AND DESTROY: GONE IN 60 SECONDS

Marieke Grondstra: Storm in the archives: de informatiegeneratie

Aan tafel met Watson

Half september schoof een select gezelschap aan tafel bij restaurant Floris V in Voorschoten. Dit rondetafelgesprek was door de beroepsvereniging KNVI georganiseerd ter gelegenheid van het KNVI Jaarcongres 2016. Nicky Hekster, nauw betrokken bij IBM's Watson-computer, leidde de avond in. Vier gangen lang ging het gesprek over Watson, cognitive computing, privacy, werkgelegenheid én de rol van de informatieprofessional.

Door: Ronald de Nijs

Eerst even terug in de tijd. 'IBM begon de ontwikkeling van de Watson-computer in 2007. Het doel was om deze computer mee te laten doen aan de Amerikaanse tv-quiz *Jeopardy!*,' vertelt Nicky Hekster, technical leader healthcare & lifesciences bij IBM. 'Hij kan een in spreektaal gestelde vraag interpreteren en na een zoektocht door grote hoeveelheden gestructureerde en ongestructureerde data een antwoord op de vraag geven. In 2011 won Watson van de twee grootste spelers uit de geschiedenis van de tv-quiz *Jeopardy!*. Het computersysteem kon in één seconde 200 miljoen A4-tjes doorploegen. Inmiddels is die snelheid verviervoudigd.'

Computers konden en kunnen geen ongestructureerde data 'lezen'. Dit vereist dat

een computer als het ware functioneert als een menselijk brein. Hekster: 'We noemen dit "cognitive computing", omdat het appelleert aan onze cognitieve vermogens. We zijn dus in staat om computertechnologie te ontwikkelen die onze eigen cognitieve vermogens opschaaft. Daarvoor hebben we Watson zaken als taal, interpretaties, ambiguïteit en woordspelingen geleerd. Hij kan redeneren en denken en tegenwoordig ook beelden interpreteren. Hij wordt door men-

'Met cognitive computing zijn we in staat om onze eigen cognitieve vermogens op te schalen'

sen getraind en leert van zijn fouten. Wat hij doet is feitelijke antwoorden geven op basis van data, maar niet: voorspellen. Overigens kunnen we nog lang niet alle cognitieve functies van de mens, zoals bijvoorbeeld slimme invallen, in een computer vatten.'

Geen robot

'IBM wil niet de mens vervangen door een robot,' zegt Hekster. 'We willen juist technieken aanreiken die ons beter en sneller dingen laten doen.' Als voorbeeld noemt hij oncologen. 'Uit onderzoek blijkt dat 80 procent van de artsen vijf uur per maand beschikbaar heeft om zijn vak bij te hou-

den. Maar jaarlijks verschijnen er zo'n 20 à 30.000 wetenschappelijke artikelen op het gebied van kanker. Het ontbreekt oncologen aan tijd om alles te lezen. Met als gevolg dat hun kennis snel verouderd. Een Watson die gevoed is met medische data – van wetenschappelijke artikelen tot patiëntengegevens – kan deze groep professionals helpen om diagnoses te stellen.'

'Elke dag produceert de wereld 2 miljoen terabytes aan informatie. Daaronder bevindt zich heel veel ongestructureerde content, met dank aan de technologie die in onze kontzak zit,' zegt Nicky Hekster. 'Elke seconde komt er ongeveer een uur videomateriaal op Youtube,' voegt Sven Totté, managing director bij Axiell Public Library, eraan toe. 'Als die hoeveelheid data zich explosief ontwikkelt, dan moet er een hulpmiddel komen om die data te begrijpen.'

Ook andere sectoren hebben Watson inmiddels ontdekt. De financiële sector (voor het portfoliomanagement van aandelenportefeuilles), de advocatuur (vooral met betrekking tot Amerikaanse wetgeving en cases over faillissementen) en zelfs de culinaire wereld (recepten ontwikkelen) maken er tegenwoordig gebruik van.

Kantonrechter

Voor de rechtspraak ziet Eric van Lubeek, managing director van OCLC, nog een andere toepassing. 'Denk eens aan al die kleine verkeersovertradingen en andere eenvoudige strafzaken die een kantonrechter behandelt; zo'n rechter doet honderden misschien wel duizenden zaken per jaar. Je zou bijvoorbeeld tien jaar rechtspraak kunnen invoeren, en op basis van die data kun je misschien wel in 98 procent van de gevallen Watson een uitspraak laten doen. Dat zou een enorme efficiëncyslag voor de rechtspraak kunnen betekenen.'

'Natuurlijk blijven zaken als menselijke intuïtie, compassie en het uitsluiten van vooroordelen bij het doen van een gerechtelijke uitspraak van belang. Maar theoretisch gesteld: als het geen halszaken betreft, zouden bijvoorbeeld boetes tot een bepaald bedrag geautomatiseerd kunnen worden afgehandeld. Boven dat bedrag moet er een mens aan te pas komen,' aldus Van Lubeek. Ook voor huisartsen ziet hij allerlei toepassingen van Watson, al denkt hij niet dat daarmee de huisarts zal verdwijnen. 'Als er iemand bloedend op straat ligt, moet er heel hard gelopen worden om die mens te redden.'

Betrouwbaar?

Is alle informatie die je in het systeem stopt wel betrouwbaar, vraagt gespreksleider Marcel Aldewereld. Eric van Lubeek denkt van wel. 'Stel dat je 100.000 vonnissen zou invoeren – van rechters die allemaal erg hun best doen – en je zou de grootste afwijkingen eruit filteren, dan zal een hoge nauwkeurigheid worden bereikt. Als die 95 procent of hoger is, dan zou je kunnen afspreken dat je dit als basis gaat nemen. Het is een kwestie van afspreken in welke mate je dit wilt gebruiken, bijvoorbeeld bij zaken tot een bepaald bedrag, maar dat beslis je met elkaar. Wel voel ik er voor dat er voorlopig nog een mens tussen zit.' Dat geldt ook voor de diagnose van een arts, vindt Marc van den Berg, hoofd sector R&D bij de Koninklijke Bibliotheek.

Terugredeneren

Didi Mulder, bestuurslid van de KNVI, vraagt zich of je terug kunt redeneren op welke gronden Watson een antwoord op een vraag heeft gegeven. En is dat ook op de lange termijn nog mogelijk? 'Een goede vraag,' zegt Van den Berg, 'want algoritmen zijn tegenwoordig zo complex dat ze al samenwerkend dingen kunnen doen waar je als mens niet meer bij kan.'

Het kan, zegt Nicky Hekster. 'Watson beargumenteert waarom hij tot een advies is gekomen. De vraag is: welk (zelflerend) algoritme ga je toepassen om zo goed mogelijk door je data heen te gaan en snel een antwoord te geven. Daarvoor hebben we iets bedacht: een meta-algoritme dat eerst de vraag aftast voordat we een combinatie van algoritmes samen aan het werk laten gaan.'

Privacy

Google bezit data van alle gebruikers van Google-producten (Gmail, YouTube enzovoort). Philips verzamelt ook data van gebruikers om bijvoorbeeld hun systemen te verbeteren. 'Contractueel is vastgelegd dat IBM niets met die data doet,' zegt Nicky Hekster. 'We hebben goed nagedacht over aansprakelijkheid en eigendomsrechten.'

Toch roept de inzet van een Watson of soortgelijke technologie vraagtekens op over de privacy. 'Toen het internet in de jaren negentig opkwam werd gesproken over de super highway en de global village,' zegt Michel Wesseling, voorzitter van de KNVI. 'Dat laatste hebben we nu bereikt en dat betekent dat in een dorp privacy heel beperkt is of zelfs helemaal niet meer bestaat. We zullen

dus maatregelen moeten nemen om onszelf, vooral ook als individu, te beschermen. Hans de Zwart, directeur van Bits of Freedom, wees er laatst nog op dat zijn organisatie de overheid er steeds op moet blijven aanspreken dat er op dit gebied wetgeving komt – niet alleen lokaal maar juist ook internationaal. Tegelijkertijd moeten burgers of werknemers ook hun maatregelen nemen. Denk aan het installeren van browsers die niet overal op het internet sporen achterlaten.'

Het begrip 'privacy' schuift steeds verder op, vinden de aanwezigen. Hekster wijst op de jeugd: 'Die deelt alles met elkaar. Dat geven en nemen, het samenwerken op die manier zit heel sterk in de nieuwe generatie.' Marc van den Berg plaatst hier een

'Als die hoeveelheid digitale data zich explosief ontwikkelt, dan moet er een hulpmiddel komen om die data te begrijpen.'

kanttekening bij: 'Ik denk dat dat komt omdat jongeren nog onvoldoende geconfronteerd zijn met de negatieve aspecten van het delen van informatie.'

Werkgelegenheid

Wesseling ziet voor het privacy-aspect een grote rol weggelegd voor informatieprofessionals. 'ICT'ers kunnen de technologie ontwikkelen, maar de informatieprofessionals zullen zich voor een groot deel moeten bezighouden met het (blijven her-)“opvoeden” van medewerkers, van burgers, op alle terreinen, om ervoor te zorgen dat alle systemen, dus ook een Watson, veilig gebruikt kunnen worden.'

Een ding lijkt zeker: de maatschappelijke impact van systemen op het gebied van kunstmatige intelligentie is heel groot. 'Ik denk dat we nu echt veel banen, verspreid over de hele arbeidsmarkt, gaan kwijtraken,' zegt Klaas Brongers, voorzitter van Ngi-NGN. 'En nieuwe banen komen er niet in eenzelfde hoeveelheid voor terug.'

Geldt dat ook voor IT-professionals? Brongers: 'Er komen heel veel nieuwe technologieën aan, zoals nu de blockchain. Dat leidt tot vernieuwingen waarbij mensen in staat moeten zijn om functionele activiteiten te koppelen aan technische begrippen. Zolang dat het geval is hebben IT-professionals een bestaansrecht.'

Wesseling gaat ervan uit dat de maatschappij steeds meer behoefte heeft aan informatieprofessionals, al zullen ze in andere beroepen werkzaam zijn dan we tot nu hebben gekend.

Marc van den Berg: 'Dat zie je al gebeuren bij datascience bij de universiteiten van Tilburg en Eindhoven. Er gaan hoe dan ook beroepen verdwijnen omdat bepaalde technieken niet meer relevant zijn. Interpretatie blijft zeker belangrijk. Voor bijvoorbeeld datajournalisten zie ik wel een toekomst. Dat willen we voorlopig nog niet aan Watson overlaten.'

TRACK 12

I AM NOT YOU, BUT YOU ARE I TOO
Nicky Hekster: Welkom in de wereld van cognitive computing

GOBI®

Via één platform toegang tot een zeer groot aanbod aan Engelstalige wetenschappelijke boeken

Keuze

In GOBI® heeft u keuze uit meer dan 13 miljoen digitale en gedrukte boektitels van toonaangevende uitgevers en contentleveranciers.

Snelheid

Wanneer u *EBSCO eBooks* via GOBI bestelt, worden deze direct geladen in *EBSCO Discovery Service™* (EDS) en *EBSCOhost®*, waardoor de titels binnen slechts enkele minuten beschikbaar zijn voor gebruikers.

Optimale gebruikerstoegang

De nieuwe e-bookviewer van *EBSCO eBooks* geeft gebruikers naadloos toegang en biedt een intuïtieve en gebruiksvriendelijke leeservaring.

Duplicatiecontrole voor alle verschijningsversies, managementrapportages in real-time, suggesties voor titellijsten die passen binnen uw collectie en onbeperkte toegang voor medewerkers: GOBI is dé one-stop-shop waarmee u zowel uw gedrukte als uw digitale boeken bestelt en beheert.

Neemt u contact met ons op voor meer informatie of kom langs bij de EBSCO-stand tijdens het KNVI Jaarcongres 2016!

Het KNVI Jaarcongres wordt gesponsord door:

EBSCO Information Services is ruim 70 jaar actief in de informatiewereld en heeft het bieden van de beste dienstverlening die aansluit op de wensen van klanten wereldwijd centraal staan.

Innovatie speelt een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het geïntegreerde productaanbod, dat naast ondersteuning bij en tools voor het beheer van tijdschriftabonnementen en pakketlicenties bestaat uit onder meer wetenschappelijke databanken, dienstverlening voor gedrukte boeken en e-books, point-of-care oplossingen, alternative metrics tool PlumX en discovery-oplossing *EBSCO Discovery Service*.

Een vaste notering in de Forbes Top 200 en de hoogst toegekende D&B Financial Strength Rating onderstrepen EBSCO's financiële stabiliteit en betrouwbaarheid.

OCLC is een wereldwijd samenwerkingsverband zonder winstoogmerk van bibliotheken, dat gezamenlijk te gebruiken technologie en unieke onderzoeksprogramma's aanbiedt. Hiermee kunnen bibliotheken onderwijs, onderzoek en innovatie nog beter stimuleren. Samen met OCLC zijn bibliotheken verantwoordelijk voor inhoud en onderhoud van WorldCat, wereldwijd de rijkste bibliografische catalogus. Dankzij WorldShare, OCLC's complete pakket applicaties en services voor bibliotheekbeheer, gebaseerd op een open platform in de cloud, kunnen bibliotheken veel efficiënter werken. Door samen te werken en wereldwijd collectieve kennis te bundelen, kunnen bibliotheken mensen helpen bij het vinden van antwoorden die zij nodig hebben. Verenigd in OCLC maken bibliotheken, hun medewerkers en partners vernieuwing mogelijk.

Infor is een Amerikaans bedrijf waarvan het hoofdkantoor zich bevindt in New York, Verenigde Staten. Infor telt 12.700 werknemers, verdeeld over 150 kantoren in 43 landen. De bibliotheekdivisie van Infor heeft meer dan driehonderd klanten in negentien landen. De divisie heeft vijf kantoren. Het Nederlandse kantoor bevindt zich in 's-Hertogenbosch. Met behulp van onze automatiseringsoplossingen kunnen bibliotheken en informatiecentra een schat aan informatiebronnen naadloos toegankelijk maken voor hun gebruikers. Onze klanten kunnen zowel traditionele als digitale collecties in een gebruikersvriendelijke omgeving eenvoudig beheren en presenteren.

Axiell – de nummer 1 in collectiemanagement-technologie.

Meer dan 3400 bibliotheken, archieven en musea hebben er al voor gekozen om hun collecties te beheren, te delen/publiceren en te linken met de software van Axiell.

Wij presenteren op het KNVI Jaarcongres:

- > Axiell Quiria: hét platform voor de openbare bibliotheek van de toekomst;
- > Axiell Collections: nieuwe én volledige web-based manier van collectiebeheer in Adlib;
- > Axiell Collection Cloud, voor het gemak van werken in de Cloud.

Neem gerust contact met ons op óf kom bij ons langs op het Jaarcongres in Nieuwegein!

Wij laten u graag zien hoe alle nieuwe ontwikkelingen uw eigen organisatie verder kunnen helpen.